

**A titkos adatszerzés hatályos szabályozása, alkalmazása és
eredményeinek felhasználása a büntetőeljárásban
Gyakorlati problémák**

TDK dolgozat

(Kézirat lezárva: 2014. október 15.)

Jelige: ad astra per aspera

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Történeti előzmények.....	3
3. Titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés elhatárolása. A titkos felderítés kriminalisztikája	5
4. A titkos információgyűjtés és jogforrásai	9
5. A titkos adatszerzés hatályos szabályai	13
5.1. A titkos adatszerzés során alkalmazható eszközök, módszerek.....	16
5.1.1. Magánlakásban történtek technikai eszközzel való megfigyelése és rögzítése	16
5.1.2. Postai küldemény, beazonosítható személyhez kötött zárt küldemény felbontása, ellenőrzése, és azok tartalmának technikai eszközzel rögzítése, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának megismerése, az észlelt technikai eszközzel rögzítése.....	19
5.1.3. Számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatok megismerése, rögzítése és felhasználása	21
5.2. A titkos adatszerzés feltételrendszere	22
5.3. A célszemélyek köre	25
5.4. A titkos adatszerzés engedélyezése	27
5.5. A titkos adatszerzés végrehajtása, megszüntetése, adatainak megismerése	29
6. A titkos adatszerzés eredményeinek felhasználása a büntetőeljárásban	31
7. Gyakorlati problémák.....	36
8. Összefoglalás.....	41
Irodalomjegyzék	42

1. Bevezetés

A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés (együtt: titkos adatgyűjtés) nélkül a mai világban köztudottan nehezen lehetne felvenni a versenyt a bűnözőkkel szemben. Az intellektuális bűnözés, mely szervezettebb, irányítottabb, felkészültebb elkövetői kört feltételez, a bűnüldözéstől is megkívánja ugyanis a hagyományos, nyílt felderítési eszközökön és módszereken túlmutató, kiterjedt spektrumú humán és technikai eszközökkel való hatékony fellépést. Ugyan az állampolgárokból általában félelmet, ellenszenvet vált ki a titkos adatgyűjtés,¹ hiszen komoly beavatkozást jelent a magánszférához, az emberi méltósághoz való jogba, és bárki alanyává válhat, mégis, az e körbe tartozó eljárások szükségessége megkérdőjelezhetetlen. A közrend, a közbiztonság, a nemzetbiztonság védelme, mint alkotmányosan elismert államcél, indokoltá teszik a titkos eszközök és módszerek alkalmazását.² Így van ez a szervezett bűnözés esetében, a konszenzuális, konspiratív jellegű bűnözés (korrupciós bűncselekmények), a tágabb értelemben vett gazdasági bűncselekmények és minden egyéb olyan bűncselekmény esetén, amelyek elkövetése nem hagy észlelhető, azonosítható nyomot, így egyéb kriminalisztikai módszerek alkalmazásával felderítése, illetőleg bizonyítása rendkívüli nehézségeket mutat, sőt, talán lehetetlen.³ Ebből következik, hogy annak a jogi háttérnek a megfelelő kimunkálása is elengedhetetlen, amely garanciarendszert épít az alapjogokat ilyen nagymértékben korlátozó intézkedésekkel szemben.

A tudományos kutatásoknak nemcsak azért van helye e tekintetben, mert a bűnözés eszközeinek változásával természetesen a bűnüldözésnek is fel kell vennie a versenyt, hanem azért is, mert a terület átfogó szabályozása, a büntető igazságszolgáltatás reformja van napirenden. Több tudományos munkában találkoztam a jelenlegi szabályozás kritikáival, számos gyakorlati probléma, jogértelmezési kérdés merül fel a titkos felderítési módok alkalmazása, valamint eredményeinek felhasználása során a büntetőeljárásban. A problémák megközelítése, és az arra adott megoldási javaslatok azonban eltérőek lehetnek a téma szakértői körében is, így a

¹ Magyarországra (és a többi volt szocialista országra) ez fokozottan igaz, hiszen a diktatúra állambiztonsági szerveinek tevékenységét a társadalom elutasította, így a mai új, demokratikus nemzetbiztonsági szolgálatokkal szemben is bizalmatlanság nyilvánul meg, annak ellenére, hogy jogállamban sem nélkülözhetők a biztonsági szolgálatok, ezek elengedhetetlenek a demokratikus államrend és a társadalom biztonságos működésének garantálása érdekében.

² 2/2007. (I. 24.) AB határozat. V. 5.3. pont

³ KIS László: *A titkos adatgyűjtés szerepe a büntetőeljárásban, különös tekintettel az Európai Unió keretében folytatott együttműködésre* (Phd értekezés). 2009. Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola. Miskolc. 12.

titkosszolgálati eszközök alkalmazásának megengedhetősége, jogi szabályozása nem is csak hazánkban, de valamennyi országban fontos és mindig időszerű vitakérdés.

Célom és dolgozatom központi eleme a titkos adatszerzés hatályos szabályainak tanulmányozása, illetve az alkalmazása és eredményének felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések vizsgálata, valamint a jogállami garanciarendszer feltérképezése, hogy vajon az alapvető emberi jogok ezen eszközök igénybevétele során csak a szükséges és arányos mértékben, törvényesen kerülnek-e korlátozásra. A titkos adatgyűjtés tudományos igényű vizsgálata a jogszabályi háttér 2000-es évek óta bekövetkező folyamatos változása, megújulása miatt még mindig nem veszítette el aktualitását. A titkos adatszerzés hatályos szabályanyagának feldolgozása úgy vélem hiánypótló jelleggel bír, hiszen 14 éve⁴ nem találkoztunk a titkos felderítés csupán e módjával foglalkozó átfogó alkotással. Dolgozatomban rámutatok a jelenlegi szabályozás gyakorlatban felmerülő problémáira, melyekre igyekszem megoldási javaslatok, már kialakult praxisok bemutatásával segíteni a jogalkotói munkát. Ennek során a vonatkozó törvények, szakirodalom, valamint büntető bírósági ítéletek és alkotmánybírósági határozatok szolgálnak segítségemre. Kutatásom módszere elsősorban jogdogmatikai elemzés, a tételes jog tanulmányozása, azonban kiterjed a titkos felderítés kriminalisztikai szemléletű vizsgálatára is.

⁴ Nyíri Sándor: *A titkos adatszerzés*. 2000. BM Kiadó, Budapest.

2. Történeti előzmények

Az emberiség történetének kezdetén is az egyes személyek, kisebb közösségek életben maradása attól függött, hogy mennyire voltak tájékozottak. Már akkor is voltak kémek, akik feladata szinte ugyanaz volt, mint napjainkban, hogy kifürkésszék azokat az információkat, melyeket titoknak nevezünk, és azon kör tudomására hozzák, amely személyektől elzárták ezeket az információkat.⁵ Magyarországon a titkos információszerzés, a kémkedés hagyománya 1041-be nyúlik vissza, mikor Aba Sámuel és Orseolo Péter hadakozott. Árpádházi királyaink alatt már jól szervezett kémszolgálat működött, de a kémelhárításra is volt példa. Érdekesség, hogy az 1552-es egri vár ostromának történéseit regényében elbeszélő Gárdonyi Géza konkrétan említ egy Varsányi Imre nevű kémeket, aki Dobó Istvánnak teljesítette - életét többször is kockára téve - a szolgálatot.⁶ Ekkoriban még a mai értelemben vett hírszerzés és elhárítás összemosódott, csupán a XIX. században kezdtek szétválni és tagozódni. Az ENSZ Közgyűlése 1966. december 16-án fogadta el a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát, e szerint már törvényben kell szabályozni azt, hogy ki, mikor, hogyan vethető alá titkos információgyűjtésnek és adatszerzésnek. A rendszerváltás előtt a rendőrség adatgyűjtő tevékenysége jogon kívülként, titkos, belső parancsok alapján zajlott, így Magyarországon csak jóval később került erre sor, az 1990. évi X. törvény és a 26/1990. (II.14.) Mt. rendelet szabályozta először bárki számára hozzáférhető módon a magánszférába való beavatkozás lehetőségét.⁷ A törvény meghatározta a különböző titkosszolgálati eszközök és módszerek gyűjtőfogalma, a „különleges eszköz” definícióját: *„minden olyan eszköz és módszer, amelyet az érintett személy tudta nélkül alkalmaznak, és amelynek használata a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat sértheti.”* Láthatjuk, hogy a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény ezek szerint még nem tartalmazta a titkos adatszerzésre vonatkozó szabályokat, így nóvum, hogy az 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.) már a jogállami követelményeknek megfelelően magában foglalja azokat, figyelembe véve, hogy a büntetőeljárás megindítását követően a titkos

⁵ MÁRIÁN Zoltán: *A titkosszolgálat információgyűjtés vázlatos története*. 2001. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest. 3.

⁶ „Én kém vagyok - dohogott Varsányi -, engem azért fizetnek, hogy én mindent megmondjak.”

A kémek és felderítők szerepe igen fontosnak bizonyult a vár védelmében. Levéltári források alapján Dobónak Budáról, Nándorfehérvárról, sőt, Drinápolyból is érkeztek kémjei.

⁷ BALLA Lajos: *Adalékok a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés kriminalisztikai és eljárási problémáihoz*. <http://www.debreceniitlotabla.hu/doc/bunteto/TitkosAdatgyujtes.pdf> (2014.08.20.) 6.

eszközök alkalmazása többletgaranciát igényel, így törvényben kell szabályozni.⁸ A titkos adatszerzéstől azonban elhatároljuk a titkos információgyűjtést, és az utóbbira vonatkozó szabályok továbbra is a Be.-n kívül, különböző szintű jogszabályokban találhatóak, így a titkos adatgyűjtés (mint gyűjtőfogalom) szabályozása nemcsak kettős, de meglehetősen széttagolt is. *Bejczy Alexa* szerint a jelenlegi szabályozás így nem tesz eleget a büntetőeljárás reform vezérelvének, mely szerint „amennyiben a bűnüldözés során állampolgári jogba történik a beavatkozás, az ilyen eljárásnak feltétlenül meg kell jelennie a büntetőeljárás szabályai között is”, ezen túlmenően a normavilágosság követelményének sem felel meg, így sérti a jogbiztonságot.⁹ Mindezek mellett felmerült benne a kérdés, hogy vajon tényleg szükséges-e a két fogalom elhatárolása egymástól, indokoltak-e az eltérő rendelkezések? Úgy gondolja, a hatályos szabályozás szerint nem egyértelmű, hogy mikor alkalmaz a hatóság titkos információgyűjtést és mikor titkos adatszerzést, így a titkos adatszerzésre vonatkozó eltérő rendelkezések indokoltsága megkérdőjelezhető. Mielőtt ezekre a kérdésekre megpróbálnék választ adni, elengedhetetlen az e körbe tartozó fogalmak tisztázása.

⁸ Ezt mondja ki az EJEE 8. cikke:

„Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

⁹ BEJCZI Alexa: *A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés hazai szabályozásának útvesztőjében. Belügyi szemle.* 2010/11. 50.

3. A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés elhatárolása. A titkos felderítés kriminalisztikája

Maga az *adatgyűjtés* a tág értelemben vett nyomozás tárgyát képező cselekmény (esemény) körülményeinek, illetve az abban érintett személyek tevékenységének, hollétének és személyi körülményének tisztázása, azaz minden olyan tevékenység, amely formális eljárásjogi keretek között a meglévő ismeretek bővítésére törekszik. A *nyomozás* pedig nem más, mint a múltbéli esemény adekvát megismerésére irányuló, adatokkal és verziókkal végzett szellemi és gyakorlati tevékenység, és ennek keretében legkényesebb területe az ún. titkos információgyűjtés (tigy.) és titkos adatszerzés (tasz.) eredményeinek hatékony felhasználása.¹⁰ A két adatgyűjtő tevékenység között különbséget lehet tenni az időbeliség, a célok, a jogforrások, az eszközök, módszerek alapján.

A két hírszerző tevékenység közötti lényegi különbség az *időbeliség*. A tigy. alapvetően a büntetőeljáráson kívül alkalmazható, ún. preaktív eljárási szakaszt elemző tevékenység, de a büntetőeljárás megindítása után is alkalmazható módszer, míg a tasz. alkalmazására csak a nyomozás elrendelését követően kerülhet sor a vádemelésig, pontosabban a nyomozás iratainak a gyanúsítottal (több gyanúsított esetén az elsővel) való megismertetéséig.

A *célok* igen sokfélék lehetnek, ennek kapcsán érdemes kitérni néhány kriminalisztikai problémakörre, a felderíthetőség és a bizonyíthatóság fogalmi különbségére is. Mind a felderítés, mind a bizonyítás egyfajta megismerési folyamat, tudomásszerzés a nyomozáson belül - mely nyomozás a bizonyítékokat nem a saját használatára, hanem az igazságszolgáltatás részére biztosítja - azonban a céljaik eltérőek. A *felderíthetőség* az elkövetés egyes mozzanatainak, az elkövetők kilétének a feltárását célozza, segítséget nyújtva a bűnüldöző szervek munkájához, például a gyanú alátámasztásához, hogy egyáltalán szükséges-e a nyomozás formális megkezdése, vagy, hogy várható-e elegendő információ a vádemelés megalapozására. Választ ad arra, hogy milyen további műveletek szükségesek a részletek feltárásához. A *bizonyíthatóság* a büntetőeljárás bírósági szakaszában ad választ arra, hogy rendelkezésre állnak-e büntető anyagi és eljárási szempontból releváns körülményekre vonatkozó bizonyítékok, és azok megfelelnek-e a perrendszerű bizonyítás támasztotta

¹⁰ HERKE – FENYVESI – TREMMEL i.m. 234.

követelményeknek.¹¹ Ilyen például: a tényállásszerűség, jogellenesség, bűnösség megállapításához elegendő bizonyíték áll rendelkezésre, azok kiállják a védelem kontrollját, alkalmasak a bírói belső meggyőződés kialakítására az ügy eldöntéséhez, az eljárás a törvény rendelkezései szerint történt, továbbá, hogy a bizonyítási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben tartották, a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül nem kerültek-e nyilvánosságra.¹²

Mint kriminalisztikai fogalom, a *felderítés*, alapvetően titkos adatgyűjtő tevékenység, melyet tovább lehet bontani krimináltaktikákra, így rendészeti és bűnügyi felderítésre. Ezen eltérő célok alapján jutunk el az általam vélt legnagyobb különbséghez a tigy. és tasz. között, mely megmagyarázza az elhatárolás eredetét. A *rendészeti felderítés* elsősorban a bűnmegelőzéshez kapcsolódik, feladata a veszélyforrások felismerése, így a jelenre és a jövőre tekint. Sokkal szélesebb spektrumot ölel fel, mint a *bűnügyi felderítés*, mely azzal a céllal történik, hogy a beszerzett titkos információkat a büntetőperben bizonyítékként használják fel, ezért sokkal inkább a múltra koncentrálnak. Ez utóbbi a történeti tényállást az események büntetőjogi relevanciájának szemszögéből vizsgálja, míg a rendészeti felderítésben minden adat fontos lehet, azok begyűjtését folyamatosan kell végezni, azok jövőbeli felhasználást szolgálnak, így adatbázisokban tárolják, feldolgozzák, továbbítják őket. Ebben az esetben nincs időbeli korlát, míg a bűnügyi felderítésnél a bűncselekmény elévülése abszolút időbeli akadályát képezi a hírszerzésnek (ami azért fontos, mert a bizonyítékok bizonyító ereje az idő elteltével gyengülhet).¹³ Elsőre úgy tűnik, hogy a külön törvényekben szabályozott tigy. megfeleltethető a rendészeti felderítésnek, míg a Be. által szabályozott tasz. a bűnügyi felderítésnek. Ám a szeparáció nem ennyire egyértelmű, hiszen mióta a Be.-ben megjelent a „nyomozás előtti vagy alatti” felosztás, az a fenti, „cél szerinti” elkülönítéshez (rendészeti vagy bűnügyi) képest máshol húzza meg a határvonalat.

A bűnügyi felderítést a szakirodalom szerint tovább lehet bontani *bűnüldözési* és *igazságszolgáltatási* tevékenységre. A törvényi felosztás szerint a rendészeti célú felderítés és a bűnügyiből a bűnüldözési felderítési cél tartozik a nyomozás elrendelése előtt alkalmazott titkos információgyűjtésbe, miközben a nyomozás elrendelése utáni kategóriába, a titkos

¹¹ FINSZTER Géza: *A titkos felderítés kriminalisztikája*. in: Bócz Endre (szerk.) *Kriminalisztika I-II.* 2004. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest. 977-979 (vagy FINSZTER: *A titkos információgyűjtés szabályozása a hatályos jogban.* 2000. Kriminológiai Tanulmányok. 971-972.)

¹² Be. 60.§ (1) bek.

¹³ FINSZTER i.m. 981-983.

adatszerzésbe csak a bűnügyi célú felderítés második rész célja, az igazságszolgáltatási cél tartozik.

Úgy gondolom, ezek a kriminalisztikai szempontból végzett csoportosítások kellő alapot szolgáltatnak a tgy. és tasz. elhatárolására. *Bejczy* felvetésére, miszerint megkérdőjelezhető a kétféle hírszerző tevékenység megkülönböztetése, számomra az elméleti alapok megnyugtató választ adnak. Még ha a törvényi tgy. és tasz. fogalmak nem is a legalkalmasabbak az egyes felderítési célok (rendészeti, bűnügyi) egyértelmű beazonosítására, az éles elhatárolásra, mégis oka van annak, hogy eltérő a szabályozás. Ugyanis a részcélokból is látszik, hogy mindkét tevékenységnél más-más perspektívából tekintenek a titkos adatokra, egyértelműen más szándékok vezérlik a bűnüldöző szerveket és más módszereket alkalmaznak az adatgyűjtés során. Ezek alapján véleményem szerint az eltérő szabályrendszer és meghatározás a jogelmélet szempontjából helyénvaló.

Ugyanakkor *Hetesy Zsolt*¹⁴ szerint a rendészetelméleten belüli éles elhatárolást is lehetetlenné teszi, hogy a veszélyelhárító rendészeti intézkedés és a bűnüldözés időnként elválaszthatatlanul összekapcsolódik. Ennek tipikus megjelenése a tettenérés. (Ilyenkor ugyanis szinte minden kiderül és minden bizonyítható.¹⁵) Véleménye szerint az elhatárolási lehetőségeket tovább rontja az, hogy a két adatgyűjtő tevékenység között a jogalkotó kapcsolatot teremtett. A Be. alapján ugyanis: „ha a nyomozás elrendelését megelőzően külön törvény alapján a bíró, illetőleg az igazságügyért felelős miniszter által engedélyezett titkos információgyűjtés végrehajtása során az ügyben a nyomozást elrendelik, a titkos információgyűjtést a továbbiakban csak e törvény szerint, mint titkos adatszerzést lehet folytatni”.¹⁶ A cezúrát a nyomozás elrendelése jelenti, minthogy a két jogintézmény eltérő célokat szolgál.¹⁷ A titkos információgyűjtés azonban ez alapján a nyomozás elrendelésekor csak a külső engedélyköteles eszközöknél vált a Be. által szabályozott titkos adatszerzésre. A belső engedélyköteles eszközöket a nyomozás elrendelése után is az ágazati törvények szerint kell alkalmazni.¹⁸

Hetesy megoldási javaslata az élesebb elhatárolásra, hogy a jelenlegi jogszabályi és szervezeti környezet inkább a *bűnfelderítési* és az *igazságszolgáltatási* célok szerinti felosztást indokolná. Ebben az esetben a bűnfelderítési cél tartalmazná a jelenlegi rendészeti célú és a bűnügyin belüli

¹⁴ HETESY Zsolt: *A titkos felderítés*. Doktori értekezés. 2011. Pécs. 50.

http://www.nbsz.gov.hu/akadalymentes/docs/pub_Hetesy_nyilv_ertekezes.pdf (2014. 08. 15.)

¹⁵ HERKE – FENYVESI – TREMMEL i.m. 149.

¹⁶ Be. 200.§ (4) bek.

¹⁷ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez. Complex Jogtár Plusz.

¹⁸ HETESY i.m. 52.

bűnüldözési célú felderítést, anélkül, hogy a rész cél-fogalmakat fenntartaná. A bűnfelderítési cél tartalmilag megfelelne azon információk megszerzésének, amelyekkel a bűncselekmények megelőzése, megszakítása és későbbi bizonyítása biztosítható, és amelyekkel eldönthető, hogy szükséges-e a nyomozás formális megkezdése, illetve, hogy várható-e elegendő információ a vádemelés megalapozására. Az igazságszolgáltatási cél ugyanúgy a perrendszerű bizonyítékok megfelelő eljárásban történő begyűjtését szolgáló nyomozati felderítő tevékenységet ölelné fel.¹⁹

Nyeste Péter arról ír cikkében,²⁰ hogy 2010-ben egy büntető ügyszakos bírának tartott továbbképzésen, maga Finszter Géza is azzal zárta előadását, hogy megváltoztatná a kriminalisztikai alapfogalmakat, így rendészeti felderítés helyett a „személy és csoport orientált felderítés”, bűnügyi felderítés helyett pedig a „bűncselekmény orientált felderítés” kifejezéseket javasolná használni.

¹⁹ HETESY i.m. 53.

²⁰ NYESTE Péter: *A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés és a büntetőeljárás kapcsolata*. Nemzetbiztonsági Szemle, Budapest. 2013/1. 21.

4. Titkos információgyűjtés és jogforrásai

Mivel dolgozatom témája a tasz., így a titkos információgyűjtésről csak röviden szólnék, hogy jobban áttekinthető legyen mikor melyik adatgyűjtési módszer az alkalmazandó és miért, valamint, hogy átláthatóvá váljon a kettő kapcsolata egymással.

A preaktív, tehát a bűncselekmény elkövetését megelőző felderítő tevékenység célja a bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, az elkövető tettenérése, valamint a szervezett bűnözés miatt a bűnszervezetek felbomlasztása, feltérképezése. A titokban gyűjtött információk alapján könnyebben képet lehet kapni az elkövetői csoport tevékenységéről, az elkövetők egymáshoz való kapcsolatáról, azokról a körülményekről, amelyek őket bűncselekmények elkövetéséhez vezetnek. További előny, hogy a titkos információszerzés adatainak elemzése akár az előkészítés szakaszában, akár a nyomozás elrendelése után a vádirat benyújtásáig tartó időszakban segít meghatározni, hogy kik tekinthetők kulcsfigurának, hogyan lehet ellenük küzdeni, milyen módszereket lehet velük szemben alkalmazni, mik a gyengepontjaik, segít elhatárolni azon eszközöket, melyeket a bűncselekmény elkövetése eszközeként használtak azoktól, amelyek a bűncselekmény elkövetése útján keletkeztek.²¹ A tigy. fogalmába tehát igen sokféle tevékenység tartozhat, jóval több, mint a titkos adatszerzésébe. E tevékenységek között különbséget teszünk *nemzetbiztonsági célú*, valamint *bűnüldözési és igazságszolgáltatási célú* titkos információgyűjtés között. Mindkét esetben beszélhetünk *külső engedélyhez kötött* és *ahhoz nem kötött* titkos információgyűjtésről. A nemzetbiztonsági célú különleges eszközök alkalmazását a Fővárosi Törvényszék elnöke által e feladatra kijelölt bíró hagyja jóvá, bizonyos esetekben az igazságügyért felelős miniszter,²² míg a bűnüldözési-igazságszolgáltatási célú titkos eszközök alkalmazását az engedélyt kérő nyomozó hatóság székhelye szerint illetékes járásbíróságnak a törvényszék elnöke által kijelölt bírója engedélyezi.²³ Az engedély nélkül alkalmazható eszközök, módszerek:

- informátor, bizalmi, titkosan együttműködő személy alkalmazása
- puhatoló vagy kilétét leplező fedett nyomozó információ gyűjtése
- adatellenőrzés

²¹ Balla i.m. 76-77.

²² Nbtv. 58.§

²³ Rtv. 71.§ (1) bek.

- fedőokirat kiállítása vagy fedőintézmény létrehozása rendőri jelleg leplezésére
- személy-, helyiség-, épület-, más objektum-, terep-, járműmegfigyelés, ill. hang- és képrögzítés
- csapda alkalmazása
- minta-, ál-, bizalmi vásárlás
- bűnszervezetbe beépülés
- ellenőrzött szállítás
- sértetti szerepkör rendőrrel helyettesítése
- információs rendszerek létrehozása
- az engedélyhez kötött eseteken kívül lehallgathatás (hívott fél engedélyével telefonrögzítés)
- az észleltek technikai eszközzel való rögzíthetősége
- hatósági engedélyhez kötött távközlési rendszerekből és egyéb adattároló eszközökből való információgyűjtés.²⁴

Bírói engedélyhez nem kötött titkosszolgálati eszközök és módszerek a hatályos szabályozás szerint alkalmazhatók bűncselekmény megelőzése céljából akár az *egyszerű gyanú* fennállása nélkül is. Természetesen annak az eszköznek, amelynek engedély nélküli alkalmazására már megindított büntetőeljárás előtt sor kerülhet, nincs akadálya a büntetőeljáráson belül sem. Így ezen eszközök, módszerek tiltó rendelkezés hiányában akár az ítélethozatalig is igénybe vehetők. *Bejczy* szerint ezen eszközök szintén súlyosan jogkorlátozó jellegűek, és az ebből adódó problémát csak fokozza, hogy ebben az esetben semmilyen igazságszolgáltatási kontroll nem érvényesül.²⁵ A jogalkotói elképzelés szerint azonban az engedélyhez nem kötött eszközök alkalmazásából adódó jogsérelem elenyésző és nem mérhető annak a társadalmi érdeknek a jelentőségéhez, amely a bűnözés elleni küzdelem eredményességéhez fűződik. A hatályos szabályozás legfontosabb garanciális rendelkezése éppen az, hogy az alapvető állampolgári jogok sérelmére leginkább alkalmas titkos eszközök és módszerek alkalmazásának az

²⁴ HERKE – FENYVESI – TREMMEL: *A büntető eljárásjog elmélete*. 2012, 2014. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 244.

²⁵ BEJ CZI Alexa: *A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés hazai szabályozásának útvesztőjében*. Jogi tanulmányok, 2010/1. 329.

engedélyezését és ellenőrzését a végrehajtó hatalmi ágtól független állami szerv, a bíróság hatáskörébe utalja.²⁶

A bírói - illetve a nemzetbiztonságot érintő egyes kérdések esetén igazságügy-miniszteri-engedélyhez kötött eszközöket a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény sorolja fel.²⁷

Láthatjuk, hogy a tigy. nemzetközi egyezményekben, alkotmányokban is nevesített emberi jogokat sért. Ilyen alapvető emberi jog az élethez és az emberi méltósághoz való jog, a személyi szabadsághoz, biztonsághoz való jog, a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetetlenségéhez való jog, a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog, valamint a szabad véleménynyilvánításhoz való jog.²⁸ Az titkos felderítés a legveszélyesebb bűnözési formák elleni küzdelmet szolgálja, de megfelelő ellenőrző mechanizmusok és garanciák híján *Bejczy* szerint kihasználható politikai célokra is.²⁹ Többnyire ez is indokolja, hogy egy jogállamban mennyire szükséges az alapjogokat súlyosan sértő állami beavatkozások eljárási rendjének nyílt, a normavilágosság követelményének megfelelő, külső kontrollmechanizmusokat is tartalmazó szabályozása.³⁰

A titkos információgyűjtést engedélyező az előterjesztés benyújtásától számított 72 órán belül határozatot hoz. Az előterjesztésnek helyt ad, vagy azt megalapozatlansága esetén elutasítja. A határozat ellen fellebbezésnek nincs helye. A bíró vagy az igazságügyért felelős miniszter a titkos információgyűjtést esetenként legfeljebb 90 napra engedélyezi. Ezt a határidőt indokolt esetben további 90 nappal meghosszabbíthatja. A bíró e döntése kialakításánál megismerheti az adott ügyben általa engedélyezett tigy. során szerzett és rögzített adatokat. Az engedélyező eljárásáról, illetve a tigy. tényéről az érintettet nem tájékoztatja.³¹

A nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) alapján a nemzetbiztonsági szolgálatok nyomozóhatósági jogkört nem gyakorolhatnak, azonban azok hivatásos állományú tagja a törvényben meghatározott intézkedéseket³² a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatkörébe tartozó bűncselekmények megelőzése, illetve az ilyen bűncselekmények elkövetőjének elfogása érdekében alkalmazhatja.³³ Alapvető feladatuk Magyarország függetlenségének és

²⁶ BALLA i.m. 8.

²⁷ Nbtv. 56.§

²⁸ BEJCZI Alexa: *A titkos felderítés hatékonysága és törvényessége*. Belügyi szemle. 2011/7-8. 152.

²⁹ Uo. 153.

³⁰ Uo. 154.

³¹ Nbtv. 58.§

³² Nbtv. 32-36.§

³³ Nbtv. 31.§ (1) és (2) bek.

törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése. Nemzetbiztonsági szolgálatok: az *Információs Hivatal*, a *Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat*, az *Alkotmányvédelmi Hivatal*, a *Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*,³⁴ melyeket a kormány a belügyminiszteren, a külügyminiszteren és a honvédelmi miniszteren keresztül irányítja.

A bűnügyi-igazságszolgáltatási célú titkos információgyűjtés végzésére a *Rendőrség* [a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) alapján], a *Nemzeti Adó- és Vámhivatal* (a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény alapján), az *Ügyészség* (az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény alapján), a *Nemzeti Védelmi Szolgálat* [a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról szóló 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet alapján] jogosult, és kivételes esetben a *Terrorelhárítási Központ* is végez felderítési tevékenységet [a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet alapján].

³⁴ Lsd. bővebben: BODA József: *A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a titkos információgyűjtés rendszerében*. Hadtudomány, 2013/1-2. 41-61.

5. A titkos adatszerzés hatályos szabályai

Annak ismertetése után, hogy miként kell elkülöníteni a nyílt nyomozás elrendeléséig tartó titkos információgyűjtéstől a titkos adatszerzést, az alábbiakban szeretném bemutatni a tételes jog tanulmányozásával a tasz. részletszabályait. Ezeket a 2002. évi I. törvénnyel módosított Be. a IX. fejezetben, önálló címben³⁵ tartalmazza. Ezáltal a nyomozás részévé tette a titkos adatszerzést, s egyrészt átvette az Rtv.-ben megfogalmazott bírói engedélyhez kötött különleges eszközökre vonatkozó szabályozás főbb elemeit, másrészt új rendelkezéseket is bevezetett. Például: a tasz. alkalmazásának garanciális feltételei, követelményei részletszabályait, melyek a korlátozással érintett személyek jogainak védelmét erősítik.³⁶

A tasz. engedélyezéséről a nyomozási bíró határoz. A nyomozási bíró „*abban az ügyben, amelyben eljár, az érdemi határozat meghozatalában nem vehet részt*”.³⁷ Így nem lehet ugyanaz a bíró a tigy. és tasz. engedélyezője. Az azonban nem kizárt, hogy a titkos adatszerzésről szóló döntés mellett ugyanabban az ügyben más, a nyomozási bíró hatáskörébe tartozó cselekményeket is végezzen. Sürgősségi elrendeléssel ideiglenesen az ügyész is engedélyezheti az egyes eszközök alkalmazását.

A Be. bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre vonatkozó szabályai kapcsán egyenesen előírja, hogy azok „*nem érintik a nyomozás elrendelését megelőzően a bírói, illetőleg az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtést; e tevékenységet a külön törvényekben meghatározottak szerint az erre feljogosított szervezetek a rájuk irányadó szabályok szerint végzik*”. Ezáltal a törvény kifejezetten megkülönbözteti a két hírszerző tevékenységet, melyek kapcsolatáról már ejtettem szót. Ha a nyomozás elrendelését megelőzően külön törvény alapján a bíró, vagy az igazságügyért felelős miniszter által engedélyezett tigy. végrehajtása során az ügyben a nyomozást elrendelik, a titkos információgyűjtést a továbbiakban csak, mint titkos adatszerzést – ez esetben egyfajta minősített tigy. – lehet folytatni.³⁸ A belső engedélyköteles tevékenységeket továbbra is a tigy.

³⁵ V. cím 200.§-206/A.§

³⁶ POLYÁK Zsolt: *A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés*. Belügyi szemle. 2006/6. 14.

³⁷ Be. 21.§ (3) bek. a) pont

³⁸ Újabb engedély kérésére tehát nincs szükség, de egyes szerzők szerint (pl.: Makai Lajos, Kis László) az új engedély beszerzése mindenképp szükséges lenne, mivel – bár az eszközök majdnem azonosak - más feltételrendszer mellett más személy hozza meg az engedély megadásával kapcsolatban a döntést. (Kis i.m. 98.)

ágazati törvényekben leírt szabályai szerint végzi a nyomozó hatóság, így ugyanazon ügyben ugyanazon célszemélyre két törvény alapján végez titkos eszközalkalmazást.³⁹

A Be. nem határozza meg a titkos adatszerzés definícióját, csupán azokat az eszközöket és módszereket sorolja fel, amelyek alkalmazásával a tasz végrehajtható. A jogszabályhely felsorolja továbbá, a Balla Lajos szavaival élve „titkos bizonyíték beszerző eljárás” elrendelésére jogosultak körét, ill. a tasz. célját, időbeliségét. Eszerint: „Az ügyész és a nyomozó hatóság bírói engedély alapján az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése érdekében a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig az érintett tudta nélkül

- a) a magánlakásban történeteket technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti,
- b) postai küldeményt, beazonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthat, ellenőrizhet, és azok tartalmát technikai eszközzel rögzítheti, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerheti, az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti,
- c) számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatokat megismerheti, rögzítheti és felhasználhatja.”⁴⁰

A tasz. végzésére jogosultak ez alapján: az ügyész és a nyomozó hatóság (Rendőrség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal).⁴¹ A tasz. célja pedig: az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása; az elkövető elfogása; valamint bizonyítási eszköz felderítése lehet.

Fontos e körben kitérni arra, hogy kit is tekinthetünk elkövetőnek. Az EJEK új gyakorlata nem engedi meg az „elkövető” fogalmának kiterjesztését. Ilyen eszközök alkalmazására csak a bűncselekmény tényleges elkövetőivel szemben van helye, az tehát nem jöhet szóba, hogy az arról tudomással rendelkező, de a bűncselekmény elkövetésében nem részes személyek esetén, pusztán az információforrások felderítése érdekében is alkalmazza a hatóság.¹⁷ A titoktartáshoz fűződő jogra vonatkozó szabályozás hiányát kifogásolta az EJEK egy 2013-as, forrás azonosítására vonatkozó ítéletében, a Telegraaf Media v. the Netherlands ügyben,⁴² és felhívta a figyelmet ennek a jogintézménynek a demokratikus társadalomban elfoglalt kiemelkedő szerepére. 2006 novemberében egy államtitkokat „árúsító” férfi ügyében a bíróság tanúként

³⁹ HETESY Zsolt: *A büntetőeljárás szükségtelen eleme: a célhoz kötött bizonyíték elve.*

http://www.nbsz.gov.hu/akadalymentes/docs/pub_a_be_szuksegtelen_eleme.pdf (2014. 09. 03.) 4.

⁴⁰ Be. 200.§ (1) bek.

⁴¹ Be. 36.§

⁴² Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. and others v. the Netherlands ügy(2013)

hallgatta ki a Telegraaf c. lap újságíróit, ők ugyanis azokat az államtitkokat tartalmazó dokumentumokat szerezték meg, amelyeket a férfi kínált megvételre, de miután az újság alkalmazottai forrásukat nem voltak hajlandók felfedni, a holland bíróság elrendelte letartóztatásukat. Az EJEK döntése értelmében a lehallgatással az EJEK-ben szereplő *magánélet tiszteletben tartásához való jogot*, a dokumentumok kiadásával pedig a *véleménynyilvánítás szabadságát* sértette a bepanaszolt állam eljárása, ezért hatvanezer eurót kellett kifizetnie a felperesek költségeinek megtérítésére.⁴³ Magyarországon a titoktartáshoz fűződő jog szerepel abban a Be.-beli rendelkezésben, mely szerint „a tanúvallomást megtagadhatja a médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy, ha a tanúvallomásával a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétét felfedné, az ezzel kapcsolatos kérdésben, kivéve, ha a bíróság az információt átadó személy kilétének felfedésére kötelezte”.⁴⁴ Az EJEK több ítéletében is kifejtette, hogy az újságírókat megillető titoktartási jogot csak a legnagyobb körülményekkel lehet korlátozni.⁴⁵ Továbbá, az államnak kell bizonyítania, hogy nem állt rendelkezésére más ésszerű alternatíva a forrás azonosítására, vagy a lehetőségeit teljes mértékben kimerítette.⁴⁶ A bíróság hazánkban is csak súlyos esetben kötelezheti a médiatartalom-szolgáltatót, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személyt a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétének felfedésére. Ilyen eset az, ha három évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az információt átadó személy kilétének ismerete nélkülözhetetlen, az ettől várható bizonyíték mással nem pótolható, továbbá a bűncselekmény felderítéséhez fűződő érdek - különösen a bűncselekmény tárgyi súlyára tekintettel - olyan kiemelkedő, amely az információforrás titokban maradásához fűződő érdeket egyértelműen meghaladja.⁴⁷

⁴³ MAYER Annamária: *Az újságírói források védelmének korlátozhatósága a strasbourgi bíróság ítélezési gyakorlatában*. In Medias Res. 2013/2. 292.

⁴⁴ Be. 82.§ (1) bek. d) pont

⁴⁵ Lsd.: a L. Goodwin v. the United Kingdom ügy(1996); Voskuil v. the Netherlands ügy(2007); Tillack v. Belgium ügy(2007); Financial Times and others v. the United Kingdom ügy(2009); Ressiot and Issartel v. France and Labbé and others v. France ügy(2012); Nagla v. Latvia ügy(2013)

⁴⁶ MAYER i.m. 311.

⁴⁷ Be. 82.§ (6) bek.

5.1. A titkos adatszerzés során alkalmazható eszközök, módszerek

Az Alkotmánybíróság szerint a titkos eszközök alkalmazása alapvetően korlátozza a magán- és családi élet, a magánlakás és levelezés tiszteletben tartásához, s ehhez szorosan kapcsolódva, az információs önrendelkezéshez, az információáramlás szabadságához és a személyes adatok védelméhez való jogot.⁴⁸ Ilyen korlátozások esetében különös fontos a tételes jog folyamatos tanulmányozása, ellenőrzése a gyakorlat tükrében, hogy vajon megfelel-e a jogállami követelményeknek. Láthattuk, hogy a Be. 200.§ (1) bekezdése csupán a külső (bírói) engedélyköteles eszközöket sorolja fel. Az alábbiakban ezeket az eszközöket tekintem át részletesebben. Az engedély nélkül alkalmazható eszközök azonban, melyeket a titkos információgyűjtésnél felsoroltam, jelen dolgozat keretein kívül maradnak.

5.1.1. Magánlakásban történtek technikai eszközzel való megfigyelése és rögzítése

Ez a felderítési eszköz sérti a magánélethez való jogot, azon belül a magánlakás sérthetlenségéhez való jogot, a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jogot. Ennek következtében a törvényi korlátozásánál figyelemmel kell lenni az Alaptörvény Szabadság és felelősség címének I. és II. cikkére.⁴⁹ Ez azért fontos, mert a jogállamiság, valamint az alkotmányos büntetőjog követelményei megkívánják, hogy az állam a büntető hatalmát olyan szabályok szerint gyakorolja, amelyek egyensúlyt teremtenek az egyéneket az állammal szemben védő garanciális rendelkezések, ezen belül elsősorban a büntetőeljárás alá vont személy alkotmányos jogainak védelme és a büntető igazságszolgáltatás megfelelő

⁴⁸ 2/2007. (I. 24.) AB határozat

⁴⁹ I. cikk:

(1) „AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.”

(2) „Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.”

(3) „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

(4) „A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.”

II. cikk:

„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

működésével kapcsolatos társadalmi elvárások között.⁵⁰ A legnagyobb felelőssége így e körben a jogalkotónak van. A magánszférához való jog korlátozása a jogalkotó szabályai szerint pedig csak valamely más alapjog veszélyeztetése esetén - ha súlyos bűncselekmény elkövetése fenyeget, amely mások alkotmányos alapjogait közvetlenül sérti vagy veszélyezteti - indokolt. Ennek eldöntése pedig igazságszolgáltatási szerv hatásköre.

E titkos adatszerzési eszköz alkalmazása során a nyomozó hatóság titkos módon beltérbe felszerelt vagy kívülről használt (videó-) kamerákkal, illetve hallgatókkal („poloskákkal, hangpuskákkal”) figyeli, illetve rögzíti a magánlakásbeli eseményeket.⁵¹ A magánlakás megfigyelése igen hasznos lehet a későbbi nyílt házkutatás előkészítéséhez, megtervezéséhez, időzítéséhez szükséges információk az érintett tudta nélkül való beszerzéséhez, ezáltal lehetetlenné téve, hogy az eredményt megghiúsítsa. Érdekes, hogy az említett bekezdés a) pontja a magánlakásban történtek megfigyeléséhez és rögzítéséhez szükséges technika elhelyezését jelenti, a kutatást azonban nem engedélyezi.

A Be. definíciója szerint magánlakás: *a lakás (üdülő, nyaraló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény, tárgy), az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület, a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyen kívül minden más helyiség vagy terület, továbbá - a közösségi közlekedési eszköz kivételével - a jármű.* A nyilvános helyeken kívül ezáltal gyakorlatilag magánlakásnak minősül minden más helyiség vagy terület, így éppúgy megfigyelés tárgya lehet egy munkahelyi iroda, egy szállodai szoba, mint akár egy rendőrségi fogda is, hiszen azokba bárki nem mehet be, nincsenek a közönség előtt megnyitva. Kenese⁵² szerint érdemes lenne az értelmezési problémák megelőzése érdekében a gyakorlatban előforduló esetek mentén a magánlakás fogalmával kapcsolatos szabályozást újra áttekinteni, és a lehetőségekhez képest, az eddigi gyakorlatra figyelemmel meghatározni a megfigyelések tárgyát. Mivel akár az ügyvédi beszélő helyiség is beletartozhat a magánlakás tág fogalmába, a helyiség esetleges lehallgatása további kérdéseket vet fel, figyelembe véve a védő és védence közti közlések fokozott bizalmasságát. Kis⁵³ olyan problémáról írt, hogy mindenképpen indokolt lenne törvénybe foglalni, hogy a védő és védence közti beszélgetés lehallgatására kizárólag akkor kerülhet sor, ha a védővel szemben a védence

⁵⁰ 42/2005. (XI. 14.) AB határozat

⁵¹ POLYÁK i.m. 14.

⁵² KENESE Attila: *A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményeinek felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések a bírósági gyakorlat tükrében.* Publikáció, Jogi Fórum. 2013. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kenese_attila_a_titkos_informacyujtes_es_adatszerzes\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/kenese_attila_a_titkos_informacyujtes_es_adatszerzes[jogi_forum].pdf) (2014. 08.28.)

⁵³ KIS i.m. 94.

által feltehetően elkövetett deliktummal kapcsolatos bűnös magatartásra vonatkozó adat merült fel. Ezt a problémát kiküszöbölve, az új Be. már tartalmazza ezt a korlátozást. „Az ügyben védőként eljáró ügyvéd magánlakásában és irodájában, illetőleg az ügyvéd birtokában lévő telefonvezetékre vagy más hírközlési rendszerre, az ügyvéd levelezésére, ideértve a számítástechnikai rendszer útján történő levelezést is” illetve „a rendőrségi fogdában, illetőleg a büntetés-végrehajtási intézetben levő ügyvédi beszélő helyiségben akkor végezhető titkos adatszerzés, ha az ügyvéddel szemben a terhelt ellen folyamatban lévő ügygel összefüggő bűncselekmény megalapozott gyanúja merült fel.”⁵⁴

Érdekes lehet továbbá Gyurcsó Judit azon felvetése, hogy kinek a magánlakása vonható ellenőrzés alá? A 2/2007 (I. 24.) AB határozat iránymutatása nyomán („a magánlakás sérthetetlenségéhez való jog nem önmagában a helyszínt, hanem az embert védi”) arra a következtetésre jut, hogy az érintett személlyel kapcsolatba hozható – tulajdonjog, bérleti jogviszony vagy akár csak használat alapján – bármely és valamennyi magánlakás ellenőrzés alá vonható.⁵⁵

A titkosság megőrzése a magánlakás megfigyelése esetében rendkívül nehéz feladat lehet. Tanulmányozni kell a lakás, illetve az épület elhelyezkedését, a környezet adottságait, a szomszédságban lakók összetételét, hogy a telepítéshez informátor vagy bizalmi személy vehető-e igénybe, így az egyes eszközök kombinálhatóak. A befektetett energiák, a kockázatok és a költségek célszerűségi okokból, a korlátozásra kerülő alapjogok pedig törvényességi szempontból igényelnek körültekintő mérlegelést.⁵⁶

⁵⁴ Be. 202.§ (3), (4) bek.

⁵⁵ GYURCSÓ Judit: *A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés (újra)szabályozásához*. Belügyi szemle. 2011./7-8. 144.

⁵⁶ FINSZTER Géza: *A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében*. Összefoglalás. 2005-2007. Budapest. 113.

- 5.1.2. Postai küldemény, beazonosítható személyhez kötött zárt küldemény felbontása, ellenőrzése, és azok tartalmának technikai eszközzel rögzítése, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának megismerése, az észlelteknél technikai eszközzel rögzítése

A titkos adatszerzésnek ebben az esetben a bűnüldöző hatóságok leveleket, postai küldeményeket, telefonokat hallgathatnak le, elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerhetik, azokat technikai eszközzel rögzíthetik. Az „elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció” kifejezés azért üdvös, mert a kommunikációs technológia folyamatosan fejlődik. Az információk átadásának újabb formái pl. az sms, mms, e-mail, vagy a valós idejű kommunikációt lehetővé tevő platformok felhasználása (ilyen a Facebook Messenger, a Skype, mely szöveges- és hangüzenetek továbbítására is alkalmas), a videotelefon segítségével folytatott információcsere, az infravörös vagy a bluetooth kommunikáció is ide tartozik. Ugyan a tász. ezen eszköze sem kivétel azon szabály alól, mely szerint alkalmazására csak a bűncselekmény tényleges elkövetőivel szemben van helye - pusztán az információforrások felderítése érdekében nem lehet alkalmazni az elkövetésben nem részes személyekkel szemben - harmadik személyek akarva-akaratlanul is érintettek lehetnek a titkos eszközök alkalmazásában, és ezt a Be. is tudomásul veszi. Felállítja azt a szabályt, hogy a leplezett módszerek alkalmazását ez nem gátolja, ha a potenciális lehallgatottak, megfigyeltek az „elkerülhetetlenül” érintettek kategóriájába tartoznak. Más személyekkel szemben csak akkor alkalmazható a tász., ha a gyanúsítottal, vagy a potenciális gyanúsítottal bizonyítottan vagy feltehetőleg „bűnös kapcsolatban” állnak.¹⁷

A terhelt és védője közötti beszélgetés lehallgatásának, engedélyezésének a problematikája ennél az eszköznél is megjelenik. A Be. rendelkezései szerint a fogva tartott terhelt jogosult arra, hogy *„a védőjével, és ha külföldi állampolgár, az államának konzuli képviselőjével a kapcsolatot felvegye, vele írásban és szóban ellenőrzés nélkül érintkezzen”*.⁵⁷ Ebből arra lehet következtetni, hogyan a szabadlábon lévő terhelt vonatkozásában sem engedélyezhető annak a telefonbeszélgetésnek a lehallgatása, amelynek tartalma a terhelt és védője között a védelemmel kapcsolatosan lezajló tárgyalás, megbeszélés.⁵⁸ Tehát az ügyvéd birtokában lévő telefonvezetékre vagy más hírközlési rendszerre, az ügyvéd levelezésére, ideértve a

⁵⁷ Be. 43.§ (3) bek. a) pont

⁵⁸ BALLA i.m. 26.

számítástechnikai rendszer útján történő levelezést is, csak akkor végezhető titkos adatszerzés, ha az ügyvéddel szemben a terhelt ellen folyamatban lévő ügygel összefüggő bűncselekmény megalapozott gyanúja merült fel.

Finszter Géza kriminalisztikai szempontból vizsgálta az egyes felderítési eszközöket, és szerinte a telefonlehallgatás és az elektronikus hírközlés figyelemmel kísérése sokkal egyszerűbb feladat, mint pl. a magánlakás megfigyelése.⁵⁶ Ezekben az esetekben azonban a postai és a távközlési szolgáltatók együttműködése is szükséges. A postai szolgáltatók és a postai közreműködői tevékenységet végző személyek (szervezetek) kötelesek együttműködni a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre külön törvényben felhatalmazott szervezetekkel, valamint tevékenységük megkezdésével egyidejűleg kötelesek biztosítani a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés eszközeinek és módszereinek alkalmazási feltételeit. Az e körben történő adatszolgáltatás díj-, költség- és térítésmentes.⁵⁹

Az elektronikus hírközlésről szóló törvény rendelkezik a titkos információgyűjtés és adatszerzés során követendő együttműködési szabályokról. Az elektronikus hírközlési szolgáltató köteles biztosítani az elektronikus hírközlő hálózatban továbbított küldemények, közlések, továbbá a szolgáltató által kezelt adatok titkos információgyűjtéssel, illetve titkos adatszerzéssel történő megismeréséhez szükséges eszközök és módszerek alkalmazási feltételeit. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat kérésére köteles továbbá biztosítani, a szolgáltatás műszaki jellemzői alapján a szükséges mértékben a bevezetett szolgáltatással kapcsolatban a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés eszközeit a kilépési pontig⁶⁰.⁶¹

Érdekes, hogy a hírkapcsolatok titkos feltárása nem feltétlen rendelkezik nagyobb bizonyító erővel, sőt, általában a legfontosabb tények nem ezáltal kerülnek bizonyításra. Ahogy *Finszter* írja: „valójában a bűnkapcsolatok feltérképezéséhez, azok intenzitásának megítéléséhez valamint az ismeretségi kör megismeréséhez a hírcsatornák figyelése lehetőséget ad, de a bűncselekményi tényállás legfontosabb mozzanatainak bizonyításához rendszerint elegendő információt nem szolgáltat. A felderítés más adottságainak kihasználása mellett vezethet el sikerhez, a bűncselekmények leleplezéséhez és az elkövetők felelősségre vonásához”.⁵⁶

⁵⁹ A Postáról szóló 2003. évi CI. törvény 13.§ (5) bekezdése és 30.§ (7) bekezdése. A postai szolgáltatónak és a postai közreműködői tevékenységet végző személynek (szervezetnek) biztosítani kell a továbbított küldemények, szöveges közlemények, illetve közlések titkosságát.

⁶⁰ A kilépési pont a kinyert közlések és kísérőadatok fizikai átadási pontja.

⁶¹ Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 92.§ (5) bek.

5.1.3. Számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatok megismerése, rögzítése és felhasználása

Ennek az eszköznek az alkalmazása során a számítógép adatainak, az elektronikus levelezések, az internethasználati adatok, a kapcsolatok titkos ellenőrzése történik. Ezáltal lehetővé válik akár a világháló felhasználásával országhatárokon átívelő adatforgalom törvényes keretek közötti ellenőrzése, beleértve az elektronikuslevél-forgalmat.⁶² A haditechnikai eszközök és szolgáltatások kivitelének, behozatalának, transzferjének és tranzitjának engedélyezéséről, valamint a vállalkozók tanúsításáról szóló 160/2011. (VIII.18.) Korm. rendelet XXVI. fejezete tartalmazza a titkosszolgálati eszközök felsorolását. Engedélyezés alá vonja azokat az eszközöket vagy szoftvereket, amelyek alkalmasak az adatokat tároló és/vagy feldolgozó számítógépekből, számítástechnikai vagy egyéb eszközökből, a hozzájuk használható adathordozókból a tárolt információ bármilyen módon történő titkos megszerzésére, továbbítására, rögzítésére, valamint a számítástechnikai eszközökön folytatott tevékenység valós idejű titkos megfigyelésére, rögzítésére, illetve az elektronikus hírközlő hálózaton folytatott kommunikáció megszerzésére, így különösen:

- belépési és hozzáférési kódok megszerzését lehetővé tevő, támogató eszközök, szoftverek;
- hálózati védelmi rendszerek, illetve titkosításra épülő védelmek megkerülésére, feltörésére szolgáló eszközök, szoftverek;
- a használt vizuális kijelző tartalmát rögzítő és/vagy továbbító eszközök, szoftverek;
- olyan eszközök, szoftverek, amelyeket az adattovábbításra alkalmas hálózaton folytatott kommunikáció megszerzésére terveztek, állítottak elő, vagy erre lényeges átalakítás nélkül felhasználható.

⁶² POLYÁK i.m. 15.

5.2. A titkos adatszerzés feltételrendszere

A strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJE) szerint az állami hatóságok titkos tevékenységét illetően három fő követelmény van. Az első alapvető követelmény a *szabályozás megléte* és annak *nyilvánossága* (mindenki számára hozzáférhető, megismerhető formában történő közzététele). A második alapvető követelmény a szabályozás minőségével függ össze: a vonatkozó belső normatív aktusnak, teljesen *világosan és egyértelműen* kell rendelkeznie a titkos ellenőrzés minden fontos mozzanatáról: az ilyen tevékenység engedélyezésének módjáról, a tevékenységet elrendelő és felügyelő szervek pontos hatásköréről, a tevékenység kezelésének módjáról, az érintett egyének jogorvoslati lehetőségéről. A harmadik alapvető követelmény - szintén a jogállamiságra jellemző minőségi követelmény - a titkos tevékenységgel való *visszaélések megelőzésének garanciális intézményeire* vonatkozik.⁶³

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban: EJE) tartalmazza a magánélet, a lakás és a levelezés sérthetetlenségét, mint az egyént megillető emberi jogokat, amelyeket érvényre kell juttatni a részes államokban. A törvényesség elve alapján az Egyezmény 8. cikke⁸ által védett jogokba való beavatkozás csak szigorúan meghatározott feltételeknek megfelelően és körülmények között történhet. A szabályozásnak tartalmaznia kell, hogy milyen bűncselekmények vonatkozásában kerülhet sor az alapjogokat korlátozó beavatkozásra, milyen általános feltételek mellett alkalmazhatók a beavatkozást jelentő adatszerzési eszközök, illetőleg pontosan kell rögzítenie az engedélyezés és végrehajtás eljárási szabályait, továbbá az ellenőrzésre és a jogorvoslatra vonatkozó lehetőségeket.⁶⁴

A beavatkozásra alapot adó bűncselekmények körét eltérően határozzák meg az Egyezményt aláíró államok. Hazánkban a jogalkotó négy, objektív szempont alapján állapította meg ezeket.¹⁷

- 1) Alanyi oldalon a legfontosabb ismerv szerint, mint a bűncselekmény szándékos volta, illetve egyes, különösen veszélyes elkövetői alakzatok

⁶³ BEJCZI Alexa: *Titkos információgyűjtés vs. jogállam. Phd értekezés tézisei.* 2011.

⁶⁴ SIEGLER Eszter: *A bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés szabályozása az új büntetőeljárási törvényben.* Magyar Jog. 1999/1. 34.

- 2) Tárgyi oldalon irányadó ismérték szerint, mint az alkalmazott szankció mértéke, a cselekmény tárgyi súlya, illetve a veszélyeztetett jogi tárgy
- 3) Kiegészítő ismérvként a Btk. szerinti megnevezéssel jelölt cselekmények előkészülete és kísérlete esetén is igénybe vehetők a leplezett eszközök és módszerek
- 4) Abban az esetben, ha az ügyész nyomoz, további ismérvként megjelenik a sértett vagy az elkövető speciális közjogi helyzete, a katonai bűncselekmények kiemelkedő súlya, illetve az eljárás tárgyaként az igazságszolgáltatási bűncselekmény.

A törvény nem engedi meg bármely bűncselekmény gyanúja esetén a magánszférát érintő leplezett eszközök és módszerek alkalmazását, erre csak kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmények esetén van lehetőség.¹⁷ Ezeket a törvény taxatívén felsorolja, ezzel eleget téve az EJEB által támasztott hármas követelménynek. Úgy gondolom, a hatályos magyar szabályozást a normavilágosságnak és a nyilvánosságnak megfelelő, és a visszaélést megakadályozó garanciális rendelkezésnek tekinthetjük.

A gyanú meghatározása vonatkozásában megemlítendő, hogy nem szükséges ún. megalapozott gyanú az adatszerzés elrendeléséhez, az egyszerű gyanú is megalapozza a titkos adatszerzés alkalmazását, amennyiben az egyéb törvényi feltételei fennállnak.

A beavatkozást jelentő eszközök alkalmazásának feltételei is eltérőek az európai államokban. Hazánkban, *Fenyvesi Csaba* rendszerezésében öt alapelvben foglalhatók össze a titkos adatgyűjtési eszközök jogállamiságnak megfelelő követelményei:

- 1) törvényességi elv: a törvényeknek precízen és konkrétan kell szabályozniuk;
- 2) arányosság elve: csak abban az esetben alkalmazhatók, ha alapos és konkrét gyanú áll fenn, hogy a szervezett bűnözéshez kapcsolódó súlyos és meghatározott bűncselekmények elkövetése várható a közeljövőben;
- 3) szubszidiaritás elve: csak akkor alkalmazhatók, ha a hagyományos („klasszikus”) rendőri eszközök mindegyike csődöt mondott a bűncselekmények felderítésében;
- 4) igazságszolgáltatási ellenőrzés elve: független igazságszolgáltatási szervnek kell engedélyeznie és ellenőriznie;
- 5) célhoz kötöttség elve: a megelőző jellegű nyomozás során szerzett információkat csak konkrét és meghatározott büntetőjogi gyanú alátámasztására lehet felhasználni, az adatokat pedig meg kell semmisíteni, ha a nyomozás nem vezetett büntetőeljárás indításához vagy

végleges döntéshez reális határidőn belül, illetve értesíteni kell az érintetteket a cselekményről.⁶⁵

A korábban önkényes, diszkrecionális jogértelmezési lehetőségeket kizárva, a hatályos szabályozás fenti elveknek való megfelelését szolgálták a 2/2007. (I. 23.) AB határozat nyomán bekövetkezett Be.-módosítások⁶⁶.

A célhoz kötöttség, az arányosság és a szubszidiaritás elvét szolgálja az a szabály, mely szerint *„titkos adatszerzésnek a 201.§-ban és az (1)-(5) bekezdésben meghatározott esetekben is csak akkor van helye, ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a titkos adatszerzéssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető.”*⁶⁷ A titkos adatszerzésre a nyomozás elrendelését követően (így ügyészi kontroll mellett) bírói engedéllyel kerülhet sor, vagyis az igazságszolgáltatási ellenőrzés elve, ezáltal a felsorolt garanciák már az adatgyűjtés folyamatában is megvannak. A titkos adatszerzés tárgyát, a bűncselekményt, amely esetében alkalmazható, a törvény precízen és pontosan, taxatíve sorolja fel, az Alkotmánybíróság mégis kifogásolta, hogy az alkalmazás szükségességére és megengedhetőségére meglehetősen tág határokat jelöl ki a megfogalmazás, melyből az következik, hogy a jogalkalmazónak túl széles mérlegelési joga van a titkos eszközök igénybevételére.⁶⁸ Balla Lajos álláspontja szerint a fenti rendelkezés előrelépést jelent az Rtv.-ben foglaltakhoz képest, és igen erős garanciális kontrollt jelent a célszemélyekre vonatkozó szabályozással együttvéve.⁶⁹

⁶⁵ FENYVESI Csaba: *A védő és a titkos adatgyűjtés*. Belügyi Szemle 2001/11. 66.

⁶⁶ 2013: CLXXXVI. törvény, 2010: CLXI. törvény általi módosítások.

⁶⁷ Be. 202.§ (6) bek.

⁶⁸ 2/2007 (I. 24.) Abh

⁶⁹ BALLA i.m. 52.

5.3. A célszemélyek köre

Titkos adatszerzést elsősorban a gyanúsítottal, illetve azzal a személlyel szemben lehet alkalmazni, aki a bűncselekmény elkövetésével a nyomozás addigi adatai alapján gyanúsítható. A tasz. mással szemben is alkalmazható, ha a gyanúsítható személlyel való bűnös kapcsolattartásra adat merült fel, vagy ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető. A titkos adatszerzésnek nem akadály, ha az kívülálló személyt elkerülhetetlenül érint.⁷⁰

Ezzel a szabállyal Kis szerint az a probléma, hogy a jogalkotó adós maradt annak meghatározásával, hogy mit kell pontosan „bűnös kapcsolat” alatt érteni, így ez a jogszabályi kritérium nem elég konkrét, s indokolatlanul széles diszkréciót teremt.⁷¹ Az Alkotmánybíróság is több ízben kifogásolta jogbiztonsági szempontból a kifejezést, hiszen a bűnös kapcsolattartás meglehetősen bizonytalan, szubjektív kategória. Épp ezért jelentős, hogy a titkos eszköz igénybevételének jogosultságát a bíróságnak mind az engedélyezéskor, mind a bizonyíték elfogadhatóságának vizsgálatakor szigorúan kell megítélnie. További bizonytalansági tényezőt jelent az „ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető” kitétel, ugyanis ez alapján elegendő egy meg nem határozott kapcsolat feltételezése is. Kis szerint feleslegesnek is tűnik a bűnös kapcsolattartásra vonatkozó adat felmerülésének követelménye, hiszen az a „megalapozottan feltehető” kitéttel diszjunktív kapcsolatban áll, s ez utóbbi enyhébb követelményt tartalmaz. Felmerül továbbá a kérdés, hogy mit kell „megalapozottan feltehető” alatt érteni? Ha az egyszerű feltételezés pusztán logikai művelet, akkor a feltételezés megalapozását csupán valamilyen objektív körülmény teheti lehetővé, amely azonban álláspontja szerint már az „adat” fogalmába tartozik.

Sok esetben elkerülhetetlen, hogy a titkos adatszerzés a büntetőeljárásról kívülálló egyéneket is érintsen, például az ügyvédet, erre a lehetőségre nyújtanak garanciális szabályokat a Be. azon rendelkezései.⁷² Ezek alapján törvény által biztosított az a gyakorlatban helyenként felmerülő probléma, hogy az ügyvédi beszélő helyiségekben nem adottak a feltételek a terhelt és a védője közti közlések bizalmas voltának megőrzésére.

⁷⁰ Be. 202.§ (1) és (2) bek.

⁷¹ Kis i.m. 102.

⁷² Be. 202.§ (3), (4) és (5) bek.

Ez a probléma nemzetközi szinten is felmerült, mígnem az EJEK Kopp Svájc elleni ügyében⁷³ kimondta a konvenció 8. cikkének megsértését, mivel lehallgatták az ügyvédi iroda telefonját.⁷⁴

A magánéletbe való beavatkozásnak minősítette a Bíróság a Halford ügyben⁷⁵ az érintett személy hivatali telefonjainak lehallgatását, s leszögezte, hogy gyakorlata következetes a tekintetben, hogy mind az üzleti célú, mind pedig az otthonról lebonyolított telefonhívások az EJEK 8. cikk 1. pontjának vonatkozásában a magánélet és a levelezés fogalmi körébe tartoznak. A Bíróság értelmezésében nem veszi el a közlés magánjellegét akkor sem, ha annak tartalma közérdeklődésre számot tartó kérdésekre vonatkozik.⁷⁶

Az EJEK a Mersey ügyben⁷⁷ rögzítette, hogy egy demokratikus társadalomban az érdekelt személyeket az őket érintő titkos megfigyelésekről szükséges tájékoztatni, azonban csupán azt követően, hogy ez a tájékoztatás már nem veszélyezteti a művelet célját.⁷⁸ Kérdésként merülhet fel bennünk ennek kapcsán, hogy vajon ha minket, magánszemélyeket lehallgatnának, akár úgy, hogy az ügyben nem is lesz relevanciája a beszélgetésnek, amit a gyanúsítottal folytattunk, vajon szeretnénk tudni arról, hogy titkos megfigyelés zajlott minket érintően? Mint garanciális rendelkezés, magától értetődő, de az én személyes véleményem, hogy soha nem tudnék a későbbiekben olyan felhőtlenül beszélgetni telefonon keresztül, mint azelőtt.

⁷³ Kopp v. Switzerland (1999)

⁷⁴ FENYVESI i.m. 72.

⁷⁵ Halford v. the United Kingdom (1997)

⁷⁶ A. v. France (1993)

⁷⁷ Julien Mersey and others v. Luxembourg (1985)

⁷⁸ KIS i.m. 36.

5.4. A titkos adatszerzés engedélyezése

A tasz. engedélyezéséről a bíróság a nyomozási bíró határoz az ügyész indítványára, melyhez csatolni kell az abban foglaltakat megalapozó iratokat. A Be. meghatározza az indítvány kötelező tartalmi elemeit.⁷⁹ Az engedély nélkül végzett titkos adatszerzésnek büntetőjogi következményei vannak.⁸⁰

A jogalkotó hangsúlyt helyezett arra, hogy az alkalmazott eszköz/módszer megnevezését, az alkalmazás várható időtartamát a kérelemnek pontosan tartalmaznia kell, elkerülve ezáltal a lehetőségét annak, hogy az ügyész „általában” kérjen engedélyt meghatározott bűncselekmény kapcsán a tasz. alkalmazására, mi több, a kérelmet indokolnia is kell. A bírói garancia jelentőségét az a szabály is jól mutatja, mely szerint az alkalmazás meghosszabbítására vonatkozó indítvány előterjesztésével egyidejűleg be kell mutatni a korábbi engedélyezés óta keletkezett iratokat is, hogy az alkalmazás feltételeit a bíróság folyamatosan: az engedélyezéskor, az alkalmazás során és annak befejezésekor is tudja ellenőrizni.¹⁷

Az ügyész iratcsatolási kötelezettségét a bíróság nem orvosolhatja más módon, így az ügyész eljárásának kiemelkedő jelentősége van abban, hogy mely bizonyítékok fogják a vád és az ítéleti tények alapját képezni. Megalapozatlannak ítélte a Debreceni Ítélőtábla a megyei bíróság ítéletét, melyben megragadva a kiküldött bírói eljárásra vonatkozó Be.-beli lehetőséget, a bíróság az ügyész részéről csatolni köteles, minősített adatokat tartalmazó dokumentumokat maga kísérelte megvizsgálni azok tárolási helyén. A perjogi szabályok szerint ugyanis az ügyészt kellett volna felhívni a kérdéses okiratok beszerzése és csatolása érdekében, ez következik az eljárási feladatok megoszlásának elvéből is.⁸¹

A bíróság az indítvány előterjesztésétől számított 72 órán belül határoz. Ha a bíróság az indítványnak helyt ad vagy részben ad helyt, meghatározza, hogy kivel szemben, a titkos adatszerzés mely eszköze, illetőleg módszere mettől meddig alkalmazható. A tasz. legfeljebb 90 napra engedélyezhető, ez ismételt indítványra egy alkalommal legfeljebb 90 nappal meghosszabbítható. Ha a bíróság az indítványnak helyt ad, és az engedélyezés idején a tasz.

⁷⁹ Be. 203.§ (3) bek.

⁸⁰ Btk. 307.§: „az a hivatalos személy, aki bíró vagy az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtést, illetve titkos adatszerzést engedély nélkül végez, vagy az engedély kereteit túllépi, vagy jogosulatlanul elrendel vagy engedélyez, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” A büntetés súlyosabb, ha a bűncselekmény jelentős érdeksérelmet okoz.

⁸¹ Debreceni Ítélőtábla Bf.II.001/2005/14.

indítvány szerinti kezdő időpontja már elmúlt, az alkalmazás kezdő időpontja az engedélyezés napja.⁸²

Évtizedes jogértelmezési vitára ad alapot az említett időtartamra vonatkozó szabály, ugyanis nincs összhangban az Rtv. titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályával. A tigy. ugyanis szintén 90 napra rendelhető el és 90 nappal hosszabbítható meg, de hiányzik az „egy alkalommal” megkötés. Így kérdésként merül fel, mi történjen akkor, ha a tasz. keretén belül 180 napot meghaladóan is indokolt lenne a különleges eszköz alkalmazása? Egyesek szerint újabb elrendelésre irányuló indítvány előterjesztésével ismét megnyílik a kétszer 90 napos határidő a titkos adatszerzésre, míg mások ezzel ellentétes állásponton vannak, és úgy érvelnek, hogy ha a törvényalkotó szándéka az lett volna, hogy huzamos, 180 napot meghaladóan is lehetővé tegye a titkos adatszerzést, akkor nem fogalmazta volna bele a jogszabályi rendelkezésbe az egy alkalommal kifejezést.⁸³ Kenese szerint az eltérő jogalkalmazási gyakorlat egységessé válhatna, ha a szabályokat összhangba hoznák egymással.⁸⁴ Véleményem szerint ésszerű a jogalkotó gondolkodása, ha azzal indokolja az eltérést, hogy mivel a titkos adatszerzésre a nyomozás elrendelését követően kerül sor, a nyomozó hatóság vélhetően tudatában van már olyan információknak, amelyek megerősítésére a 180 nap elegendő kell, hogy legyen, legalább annyi adat begyűjtésére mindenképp, amelyek alapján nyílt nyomozati cselekmények végzését kezdhetik meg. Titkos információgyűjtésnél azonban a felderítési tevékenység céljából adódóan időre van szükség a gyanú alátámasztásához elegendő információ begyűjtéséhez, vagy ahhoz, hogy egyértelművé váljon, hogy egyáltalán szükséges-e a nyomozás formális megkezdése. A tigy. szabályozásában éppen ez a korlátlan ideig folytathatóság vet fel garanciális kérdéseket.

A Be. ismeri a *halaszthatatlan elrendelés* (periculum in mora) lehetőségét. Kivételesen, ha az engedélyezés olyan késedelemmel járna, amely a tasz. sikerét veszélyeztetné, az ügyész legfeljebb 72 óra időtartamra elrendelheti a titkos adatszerzést. Ez esetben az elrendeléssel egyidejűleg az engedélyezés iránti indítványt is elő kell terjeszteni, tehát garanciális szabály, hogy a halaszthatatlan elrendelés is utólagos megerősítésre szorul. (Ha a bíróság az indítványt elutasította, változatlan ténybeli alapon újabb halaszthatatlan elrendelésnek nincs helye, csak és kizárólag a tények jelentős megváltozása esetén.)

⁸² Be. 203.§ (4) és (5) bek.

⁸³ FEKECS i.m. 52.

⁸⁴ KENESE i.m. 12.

5.5. A titkos adatszerzés végrehajtása, megszüntetése, adatainak megismerése

A titkos adatszerzést külön törvényben meghatározott szervezet: a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat hajtja végre. Ha az ügyészési nyomozás során elrendelt tasz. tárgya nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja által elkövetett bűncselekmény, az ügyész a tasz. elvégzésére az érintett nemzetbiztonsági szolgálatot is felkérheti.⁸⁵ Az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság vezetője haladéktalanul megszünteti az adatszerzést, ha halaszthatatlan elrendelés esetén a bíróság az indítványt elutasította, az engedélyben meghatározott célját elérte, az engedélyben megállapított időtartam eltelt, a nyomozást megszüntették, vagy nyilvánvaló, hogy a további alkalmazástól sem várható eredmény.⁸⁶

A tasz. befejezését követő 8 napon belül a titkos adatszerzést folytatott ügyész, illetőleg nyomozó hatóság megsemmisíti a tasz. célja szempontjából érdektelen, rögzített adatot és az ügyben nem érintett személy rögzített adatait, kivéve, ha:

- annak eredménye olyan bűncselekmény bizonyítására is felhasználható, amelyet az engedélyben nem jelöltek meg, feltéve, hogy a titkos adatszerzés törvényben meghatározott feltételei ez utóbbi bűncselekmény tekintetében is fennállnak;
- azon bűncselekménynek a bizonyítására, amely miatt a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a titkos adatszerzés eredménye minden elkövetővel szemben felhasználható.

Az állam köteles az alapjogok – köztük a magánszféra – hatékony védelméről gondoskodni. A bírói kontroll éppen ennek a követelménynek az érvényesülését szolgálja.¹⁷ Épp ezért, ha halaszthatatlan elrendelés esetén a bíróság az indítványt elutasította, az addig rögzített adatokat haladéktalanul meg kell semmisíteni. A tasz. végrehajtásáról részletes jelentést kell készíteni. A jelentés adattartalmát a törvény szintén meghatározza.⁸⁷ Ez egyrészt a jogszerűség kontrollját támogató garanciális szabály, másrészt a joggyakorlat orientálására is alkalmas. A jelentés hitelességét a nyomozó hatóság vezetője, illetve az ügyész aláírásával tanúsítja.¹⁷ A lefolytatandó adminisztratív tevékenység jellegét megyei bírósági elnöki utasítások és elnöki intézkedések határozzák meg.⁸⁸

⁸⁵ Be. 204.§ (1) bek.

⁸⁶ Be. 204.§ (3) bek.

⁸⁷ Be. 204.§ (5) bek.

⁸⁸ BALLA i.m. 65.

Fontos garanciális szabály az igazságszolgáltatási kontroll: a titkos adatszerzést engedélyező bíró megkeresésére a tasz. során a megkeresés időpontjáig beszerzett adatokat az ügyész köteles bemutatni. Ha ebben az anyagban a bíró megállapítja, hogy az engedély kereteit túllépték, az adatszerzést megszünteti, más törvénysértés esetén megszüntetheti. E végzés ellen fellebbezésnek sincs helye. *Balla* szerint ugyan a nyomozási bírónak nincs a tasz. kapcsán általános operatív hatásköre, e rendelkezés mégis egyfajta operatív hatáskört teremt, hiszen ebben az esetben a nyomozási bíró tevékenysége magában foglalhatja a beszerzett bizonyítékok elemzését, értékelését, annak ellenőrzését, hogy az idevonatkozó jogszabályokat a bizonyítékok beszerzése körében betartották-e.⁸⁹

A tasz. során keletkezett és rögzített adatok minősített adatok. Megóvásukról az ügyész, illetőleg a titkos adatszerzést folytatott nyomozó hatóság gondoskodik a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvényben foglaltak szerint. A tasz. eredményét megismerheti: az engedélyező bíró, az ügyész és a nyomozó hatóság, valamint az ügyész és a nyomozó hatóság szolgálati előjárója, bizonyos esetekben az engedélyező bíró ügyelosztást végző vezetője, valamint igazgatási vezetője.⁹⁰ Garanciális szabályként az ügyész feladata a tasz. tényéről értesíteni a bírói engedélyben érintettet, azaz a célszemélyt. A törvény ebben az esetben az ügyész ellenőrizhetetlen, orientáló szabályokat nélkülöző és később sem felülbírálható mérlegelési jogkörébe utalja mind annak az eldöntését, hogy az értesítésre sort kerít-e, illetőleg mikor.¹⁷ Az értesítésnek két feltétele van: ha az érintett ellen nem indult büntetőeljárás, és az értesítés a büntetőeljárás sikerét nem veszélyezteti. Ha ezek valamelyike nem teljesül, nincs lehetőség a célszemély tájékoztatására.

A törvénynek hiányossága azonban, hogy nem tartalmaz jogorvoslatra vonatkozó rendelkezéseket. Ha az érintett ellen nem indult büntetőeljárás, azon okból, mert a felderítés alaptalan gyanúra épült, akkor a jog épsége azt követeli meg, hogy az ilyen módon jogaiban sérült polgárnak hozzák tudomására a lefolytatott felderítés tényét és annak bűncselekményt nem igazoló eredményét is.⁹¹

⁸⁹ BALLA i.m. 61.

⁹⁰ Be. 205.§

⁹¹ BEJCZI: *A titkos felderítés...* i.m. 176.

6. A titkos adatszerzés eredményeinek felhasználása a büntetőeljárásban

Ha az ügyész a titkos adatszerzés eredményét a büntetőeljárásban bizonyítékként kívánja felhasználni, a tasz. engedélyezése iránti indítványt, a bíróság határozatát és a tasz. végrehajtásáról készített jelentést csatolja a nyomozás irataihoz.⁹² Ügyészi indítvány nélkül a bíróság nem használhatja fel bizonyítékként a tasz. eredményeit. A Fővárosi Ítéltábla a védő erre irányuló bizonyítási indítványát azzal az indokkal utasította el, hogy csak az ügyésznek ad a Be. törvényes lehetőséget a tasz. eredményeinek felhasználására, mivel az eljárásban résztvevők közül csak neki van tudomása, történt-e ilyen nyomozati, avagy nyomozást megelőző eljárási cselekmény. Mivel az ügyész az eljárásban ilyen indítványt nem terjesztett elő, így nincs törvényes lehetőség a megkerülésével a tasz. adatainak beszerzésére.⁹³

Szemben a titkos információgyűjtéssel, a tasz. szorosan nem tekinthető államtitokkörüi tevékenységnek, inkább csak „államtitok jelleggel bír”. Ennek következtében nem indokolt az iratok titkos ügykezelése, sem az engedélyt megadó határozat titkos minősítésének fenntartása, e határozat a nyílt iratokhoz csatolható.⁹⁴

A bírói engedélyhez kötött titkosszolgálati módszerrel szerzett bizonyítékok felhasználhatósága körében a nyomozás elrendelése időpontjának döntő jelentősége van. A bűnüldözési célból végzett tigy.-re vonatkozó bírói engedély a nyomozás elrendelése pillanatában, mintegy hatályát veszti. Ez időponttól fogva titkosszolgálati módszerek alkalmazása jogszerűen csak, mint tasz. folytatható, azaz nyomozási bíró döntésének beszerzése a nyomozás elrendelésétől kezdődően szükséges. Ennek hiányában a nyomozás elrendelését követően beszerzett információk a bizonyítékok sorából a Be. 78.§ (4) bekezdése alapján kirekesztendők, mint „más tiltott módon beszerzett bizonyítékok”.⁹⁵

A tasz. során megszerzett adat megismerésére a gyanúsított és a védő az általános szabályok szerint jogosult, erre legkésőbb az iratismertetés során van lehetőség.⁹⁶ Ha az iratok csatolása a nyomozás iratainak megismerése után történt, a gyanúsítottat és a védőt erről értesíteni kell, és lehetőséget kell adni a csatolt iratok megismerésére.

⁹² Be. 206.§ (1) bek.

⁹³ Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.417/2005/11.

⁹⁴ TÖRÖK Zsolt: *Titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés során beszerzett bizonyítékok értékelése a bíróság előtt.* Ügyészek lapja. 2005/6. 31.

⁹⁵ Debreceni Ítéltábla Bf. II.357/2009/28.

⁹⁶ KENESE i.m. 15.

Megvizsgálva a titkos adatszerzésre vonatkozó szabályokat, azok alkalmazását, megállapítható, hogy ezek is felvetik a védő vonatkozásában a büntetőeljárás alapelveinek, a védelemhez való jognak, azon belül is a fegyverek egyenlősége elv érvényre juttatásának kérdését. A terheltet megilleti a védelem joga, melyet a bírósági szakaszban magától értetődőnek veszünk, de vajon hogyan lehet érvényre juttatni a nyomozás során? A tasz. végrehajtásáról készített jelentés a nyomozás irataihoz történő csatolást követően az okiratra vonatkozó szabályok szerint használható fel bizonyítékként.⁹⁷ A védő tehát a nyílt eljárásban a perrendszerúség keretében vizsgálhatja meg az abban foglalt adatok és források tisztaságát, a megszerzés módjának (helyének, idejének) törvényességét, és esetleges jogsértés esetén gyakorolhatja panaszjogát (észrevételezés, indítványozás). Ugyanez vonatkozik a titkos módon beszerzett tárgyi bizonyítékokra is.⁹⁸ A bizonyíték védő általi megvizsgálásának végső célja és eredménye az elfogadhatóság kérdése: felhasználható-e a bizonyíték az eljárásban; nem sértették-e meg a törvényt, hiszen a törvénnyel ellentétes módon beszerzett bizonyíték nem vehető figyelembe.

Eredetileg a titkosan beszerzett információkat egységesen, más forrásból beszerzett információkkal megegyezően kezelték. A 2002. évi I. törvény (mely bevezette a tasz. fogalmát) sem változtatott ezen, a törvény kimondta, hogy a tasz. eredménye más büntetőeljárásban, valamint a nyomozás elrendelését megelőzően a nyomozó hatóságok és a nemzetbiztonsági szolgálatok által végzett tigy. eredménye a Be. általános szabályai szerint használható fel.⁹⁹ A Be.76.§ (2) bekezdése szerint felhasználásukhoz tehát elegendő volt, hogy azokat „*valamely hatóság jogszabályban meghatározott feladatainak teljesítése során a hatáskörében eljárva*” készítse, illetőleg szerezze be.¹⁰⁰ A 2003. évi II. törvénnyel történt módosítás a célhoz kötöttség követelményének bevezetésével szigorította a követelményeket. A törvény akkor hatályos állapota szerint így rendelkezett: „*A titkos adatszerzés eredménye más büntetőeljárásban, valamint a nyomozás elrendelését megelőzően a bíró, illetőleg az igazságügyminiszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtés eredménye büntetőeljárásban az általános szabályok szerint is csak akkor használható fel,*

a) ha a 201.§-ban meghatározott feltételek a büntetőeljárás, illetőleg a másik büntetőeljárás esetében is fennállnak, és

⁹⁷ Be. 206.§ (2) bek.

⁹⁸ FENYVESI i.m. 70.

⁹⁹ 206.§ (3) bek.

¹⁰⁰ HETESY: *A büntetőeljárás...* i.m. 5.

b) a felhasználás célja megegyezik a titkos adatszerzés vagy titkos információgyűjtés eredeti céljával.”

Az Alkotmánybíróság 2/2007. (I. 24.) AB határozata azonban pro futuro hatállyal¹⁰¹ megsemmisítette a rendelkezést, a szabályozás ugyanis a harmadik személyek vonatkozásában szükségképpen feltételezte az adatok készletezését, kezelését és tárolását, anélkül, hogy az arányosságot biztosító, a kivételes alkalmazásra vonatkozó mérce létezett volna. Az ilyen korlátozás nem felel meg a korábbi Alkotmány 8.§ (2) bekezdésében megszabott feltételeknek¹⁰², hiszen meghatározhatatlan számú érintett információs önrendelkezési joga eshetett tartósan - hatékony jogorvoslati lehetőség nélkül - korlátozás alá.¹⁰³

Ilyen előzményekkel született meg 2006. július 1-től e szabályozás helyett a mai napon is hatályos rendelkezés, mely feloldja a törvényesség és a szabad bizonyítás elvének ellentmondását. Eszerint a tasz. eredményének felhasználását illetően a célhoz kötöttség a főszabály, melyet a perben eljáró bíróságnak vizsgálnia kell.

A tasz. eredménye csak *annak a bűncselekménynek a bizonyítására, és azzal szemben használható fel, amely miatt és akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte.*¹⁰⁴ E fontos törvényességi és időbeli korlát, mely a jogbiztonság érvényesülését szolgálja, s ezáltal hozzájárul a tisztességes eljárás érvényesüléséhez is, jelenti a tasz. körében a célhoz kötöttség elvét. Ugyanakkor a felhasználás feltételei személyi és tárgyi értelemben is tágíthatók.¹⁰⁵

Tárgyi értelemben: akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, a tasz. eredménye más olyan bűncselekmény bizonyítására is felhasználható, amelyet az engedélyben nem jelöltek meg, feltéve, hogy a tasz. törvényi feltételei ez utóbbi bűncselekmény tekintetében is fennállnak. Ennek a rendelkezésnek az értelme, hogy ne álljon fenn olyan lehetőség, hogy ha nem az engedélyben meghatározott bűncselekményi nemre vagy minősítésre vonatkozóan szereznek be bizonyítékokat, akkor a bíróság tehetetlen legyen, hiszen még a vádirati minősítéshez sincsen kötve, miért lenne a titkos adatszerzésre vonatkozó engedélyben szereplőhöz.

¹⁰¹ 2007. december 31-ig lehetett alkalmazni, de időközben hatályba lépett a következő, 2006. júliusi módosítás.

¹⁰² „A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.”

¹⁰³ 2/2007. (I. 24.) AB határozat V. 4.2. pont

¹⁰⁴ Be. 206.§ (3) bek.

¹⁰⁵ 3269/2012. (X. 4.) AB határozat

Személyi értelemben: annak a bűncselekménynek a bizonyítására, amely miatt a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte, annak eredménye minden elkövetővel szemben felhasználható.¹⁰⁶ Így nem állhat fenn olyan lehetőség, hogy a tasz. eredménye az engedélyben nem érintett személy vonatkozásában, aki büntárásként még nem volt ismert a hatóság előtt, nem lesz felhasználható bizonyítékként, míg az engedélyben szereplő tettestárs esetében felhasználhatóvá válik.

A törvény felsorolja azokat az eseteket, amikor a tasz. eredménye egyáltalán nem használható fel a továbbiakban a büntetőeljárásban: ha a titkos adatszerzést azért szüntették meg, mert: halaszthatatlan elrendelés esetén a bíróság az indítványt elutasította¹⁰⁷, vagy nyilvánvaló, hogy a további alkalmazástól sem várható eredmény¹⁰⁸, illetve az ügyész által bemutatott adatok alapján a bíró megállapította, hogy az engedély kereteit túllépték.¹⁰⁹ Továbbá, ha a tasz. érintettje - anélkül, hogy azt a bíróság engedélyezte volna - az ügyben eljáró védő, illetőleg olyan személy, aki tanúként nem hallgatható ki, vagy a vallomástételt a Be. 82.§ (1) bekezdése alapján megtagadhatja.¹¹⁰

A titkos adatszerzéshez kapcsolódva meg kell említeni, hogy a bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött, valamint a nem bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez, illetve az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötött *titkos információgyűjtés eredménye a büntetőeljárásban bizonyítékként szintén felhasználható*. Ennek feltételei: ha

a) a titkos adatszerzés engedélyezésének a Be. 201.§-ában meghatározott feltételei a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében fennállnak,

b) a titkos információgyűjtés engedélyezését kérő szerv a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a nyomozást - a büntetőeljárás megindításának valamennyi, e törvényben meghatározott feltétele megállapításakor - nyomban elrendelte vagy a feljelentési kötelezettségének nyomban eleget tett.¹¹¹

Az említett szabály jelentősége az, hogy a tigy. eredményeinek felhasználása a büntetőeljárásban az államot terhelő legalitáshoz (büntető igény érvényesítési kötelezettség) és a bűnüldözés hatékonyságához, valamint az eljárás időszerűségéhez is kapcsolódó

¹⁰⁶ Be. 206.§ (4) bek.

¹⁰⁷ Be. 204.§ (3) bek. a) pont

¹⁰⁸ Be. 204.§ (3) bek. e) pont

¹⁰⁹ Be. 205.§ (3) bek.

¹¹⁰ Be. 206.§ (6) bek.

¹¹¹ Be. 206/A.§ (1) bek.

alkotmányosan is elismert érdekekből vezethető le. Továbbá, azért jelentős súlyú garancia, mert a tigy. eredményei csak a tasz. szigorúbb feltételeinek való megfelelés esetén használhatók fel, az összemérés pedig közvetlen bírói kontroll alatt áll.¹¹² A jogalkotó érdeme, hogy a korábban fontos értelmezési kérdéseket felvető „haladéktalan” kifejezést a nyomozás elrendelése és a feljelentési kötelezettség határidejére vonatkozóan az egyértelmű „nyomban” kifejezésre cserélte. Továbbá, nem a titkos információgyűjtést végző szervről ír, hanem az annak engedélyezését kérő szervről, voltaképp törvényi szinten tisztázva a korábbi jogértelmezési kérdéseket. Ugyanis nem a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnak, hanem annak a szervezetnek a feladata a nyomozás elrendelése, illetve a feljelentés megtétele, amelynek az írásbeli megkeresése alapján a szolgálat ezt a tevékenységet ténylegesen ellátja.¹¹³

¹¹² 3269/2012. (X. 4.) AB határozat

¹¹³ 74/2009. BK vélemény

7. Gyakorlati problémák

Az első probléma a jogszabállyal, hogy a *magánlakás átkutatásának engedély-kötelessége hiányzik*. Fekecs Gyula¹¹⁴ szerint kiemelés érdemel, hogy a taxatív felsorolásból valami oknál fogva kimaradt a titkos házkutatás lehetősége. Az Rtv. lehetőséget teremt ugyanis a tigy. során arra, hogy a nyomozó hatóság magánlakást titokban átkutasson, az ott észlelteket technikai eszközzel rögzítse. Fekecs úgy gondolja, ezen eszköz lehetőségének elmaradása az „új” Be.-ben súlyos hiba a jogalkotó részéről, melyet a lehető legrövidebb időn belül pótolni kellene. A Be. a magánlakásban történtek megfigyeléséhez és rögzítéséhez szükséges technika elhelyezését jelenti, a kutatást azonban nem engedélyezi. A jogszabály indokolása szerint, ha ilyen tevékenységre kell sort keríteni, azt a nyílt, általános szabályok szerint kell lefolytatni a nyomozás elrendelése, illetőleg a vádemelés közötti időszakban.¹¹⁵ A magánlakásba történő behatolás nem igényel speciális garanciát, ahhoz az Rtv. és a Be. alapján sem kell külön engedély¹¹⁶, talán éppen ezért lenne indokolt a hiányosság pótlása, érzékeltetve, hogy a kutatáshoz már engedély kell. Más szerzők azonban eltérően gondolkodnak. Nyíri Sándor szerint ezen eszköz alkalmazása a bűnüldözéssel kapcsolatban már vitatható, tekintve hogy a hatóságtól elvárható, hogy birtokában legyen annyi információnak, ami alapján a Be. szerint nyílt házkutatást tarthat, az ott szabályozott garanciák érvényre juttatása mellett. Hozzáteszi továbbá hogy a nyílt eszközök alkalmazásával beszerzett bizonyíték megbízhatóbb, mint a titkos módszerekkel beszerzett.¹¹⁷ Ezzel én is egyet tudok érteni annyiban, hogy legalábbis mindenképpen egyszerűbb a nyílt eszközökkel beszerzett bizonyíték felhasználása a büntetőeljárásban, mint a tasz. során beszerzett bizonyítékoké, hiszen utóbbinál nagyon sok lehetőség van az eljárási szabályok megsértésére a többletgaranciák miatt.

Néhány gyakorlati probléma felmerül a *magánlakásban történtek technikai eszközzel való megfigyelése és rögzítése felderítési eszköz alkalmazása során*. A bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható és a vele kapcsolatba hozható személyek megfigyeléséhez nem kell külön engedély. Azonban ha nem nyilvános helyen való tartózkodásuk alkalmával kívánja a bűnüldöző hatóság figyelemmel kísérni, ahhoz már előzetes engedélyeztetésre van szükség. Érdekes továbbá, hogy a jármű megfigyeléséhez sem kell engedély, de a járműben történtek

¹¹⁴ FEKECS i.m. 46-55.

¹¹⁵ BALLA i.m. 50.

¹¹⁶ A Be. szerint nyílt házkutatás esetén az előzetes értesítés nem szükséges, s ez azért üdvös, mert az érintett nem tud előre felkészülni a kutatásra, valamint mód nyílik a magánlakás megfigyelésére.

¹¹⁷ NYÍRI i.m. 108-109.

figyelemmel kíséréséhez már igen. Hogyan képzeljük el ezt a gyakorlatban? Mit tesz a bűnüldöző hatóság, ha a kábítószer kereskedelemmel gyanúsított és ismerőse egy parkban találkoznak, beszélgetnek, majd beülnek az autóba „tovább beszélgetni”, kiszállnak és hazamennek. Mindössze akkor készíthetnek róluk felvételeket, mikor kedélyesen elcsevegnek a parkban, majd mikor beülnek a járműbe és szemük előtt zajlik az üzlet, a nyomozók kikapcsolják a kamerákat és fényképezőgépeiket? A pusztá megfigyelést nem tudják leállítani, a szemüket nem csukhatják be, teljesen abszurd helyzet. Mikor nem ülnek az autóban, figyelhetik az autót kívülről, és mikor benne ülnek, akkor forduljanak gyorsan a nyomozási bíróhoz engedélyért? E jogalkotói szándéknak megfelelő titkos felderítést így igen nehéz elképzelni a gyakorlatban. Indokolt lenne a hatályos szabályozás átgondolása, gyakorlat által orientált újraszabályozása.

Gyakorlati problémát jelenthet, hogy mikor titkos információgyűjtésből titkos adatszerzés lesz a nyomozás elrendelését követően, egyes szerzők szerint (pl.: Makai Lajos, Kis László) *az új engedély beszerzése mindenféleképpen szükséges lenne*, tekintettel arra, hogy – bár az alkalmazható eszközök nagyrészt azonosak - más feltételrendszer mellett más személy hozza meg az engedély megadásával kapcsolatban a döntést. Egyetértek az említett szerzőkkel abban, hogy megvan az indoka annak, hogy más feltételrendszer mellett más személy hozza meg az engedéllyel kapcsolatos döntést. Ez az indok pedig nem más, mint az igazságszolgáltatási kontroll az alapvető jogokat ilyen nagymértékben korlátozó felderítési módok esetén. A nyomozási bíró eltérő funkciójának éppen az az értelme, hogy a nyomozásban felmerült igen súlyos, pl. emberi jogokat korlátozó, vagy kényes kérdések (pl. tanúvédelem, és ilyen a tasz. is) megnyugtató megoldását, eldöntését a kontradiktórus jelleg biztosíthatja. Nyomozási bíró közreműködése esetén ugyanis következetesen elkülönülnek a vád, a védelem és az ítélezés (döntéshozatal) funkciója, jól kezelhetővé válnak az észrevételezési, indítványtételi jogok, s nem utolsósorban megnyílnak a kellő biztosítékokkal övezett jogorvoslati lehetőségek is amellet, hogy a döntési jog az ügyben nem érdekelt (független és tárgyilagos) felet illeti meg.¹¹⁸ A Debreceni Ítéltábla gyakorlatában a nyomozás elrendelését követően folytatott tgy. eredményei nem használhatóak fel a büntetőeljárásban. Ítéletei alapján ugyanis a nyomozás elrendelését követően a titkos információgyűjtést titkos adatszerzéssé kell átalakítani és a titkos adatszerzésre előírt alaki kötöttségeket is alkalmazni kell abban az esetben, ha annak eredményét az ügyész a büntetőeljárásban bizonyítékként kívánja felhasználni. Az Alkotmánybíróság is ezt az értelmezést fogadja el, határozatában így rendelkezik: „amennyiben

¹¹⁸ HERKE – FENYVESI – TREMMEL i.m. 247.

azonos ügyben korábban tigy. folyt, a nyomozás elrendelése után azt titkos adatszerzéssé kell átalakítani”.¹¹⁹ Mindezek elvi háttereként az Ítéltábla egy Abh-t idéz, mely hangsúlyozta, hogy az anyagi igazságosság érvényesülésének jogállami követelménye csak a jogbiztonságot szolgáló jogintézmények keretein belül maradva valósulhat meg.¹²⁰ A jogállami garanciák mellőzésére ezért sem célszerűségi, sem igazságossági szempontok nem adhatnak alapot. Így a nyomozás elrendelését követően beszerzett tigy. anyaga az Ítéltábla gyakorlatában kirekesztésre kerül a bizonyítékok sorából.

A negyedik probléma a „magánlakás” *meglehetősen tág fogalma*. Mint már említettem, a Be. definíciója szerint magánlakás: *a lakás (üdülő, nyaraló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény, tárgy), az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület, a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyen kívül minden más helyiség vagy terület, továbbá - a közösségi közlekedési eszköz kivételével - a jármű*. A nyilvános helyeken kívül ezáltal gyakorlatilag magánlakásnak minősül minden más helyiség vagy terület, így éppúgy megfigyelés tárgya lehet egy munkahelyi iroda, egy szállodai szoba, mint akár egy rendőrségi fogda is, hiszen azokba bárki nem mehet be, nincsenek a közönség előtt megnyitva. Az értelmezési problémák megelőzése érdekében a gyakorlatban előforduló esetek mentén a magánlakás fogalmával kapcsolatos szabályozást újra át kellene tekinteni, és a lehetőségekhez képest, az eddigi gyakorlatra figyelemmel meghatározni a megfigyelések tárgyát.⁵²

Ötödikként, a gyakorlatban helyenként felmerülő probléma, hogy *az ügyvédi beszélő helyiségekben nem adottak a feltételek a terhelt és a védője közti közlések bizalmas voltának megőrzésére*. Gyakorlati példái ennek az esetnek az üveg-plexifallal ellátott rendőrségi fogdai ügyvédi beszélő helyiségek, ahol nyílt fülekkel is hallható az egymással szinte kiabáló, de a fal miatt mindenképpen a védői titkot, intimitást sértő módon hangos beszélgetésre kényszerülő védő és terhelt dialógusa.¹²¹ A jogszabály értelmében ilyen lehallgatásra csak és kizárólag akkor lenne lehetőség, ha az ügyvéddel szemben a terhelt ellen folyamatban lévő ügygel összefüggő bűncselekmény megalapozott gyanúja merült fel. Így azonban az is megállapítható, hogy ha ilyen gyanú merült fel, akkor lényegében nincs is szükség titkos eszköz alkalmazására az üveg- vagy plexifallal ellátott ügyvédi beszélő helyiségekben, hiszen nyílt füllel is tisztán kivehető minden. Ha azonban ilyen gyanú nem merült fel, akkor a rendőrség törvénytelenül hallgatja le

¹¹⁹ 2/2007. (I. 24.) AB határozat

¹²⁰ 9/1992. (I. 30.) Abh

¹²¹ HERKE – FENYVESI – TREMMEL i.m. 246.

az ügyvéd és a terhelt beszélgetését, ezáltal csorbul a védelemhez való jog, a magánszférához, magántitokhoz, illetve az emberi méltósághoz való jog és nem utolsósorban nem fog érvényre jutni a fegyverek egyenlőségének elve.

A törvénynek hiányossága, hogy *nem tartalmaz jogorvoslatra vonatkozó rendelkezéseket*. Ha az érintett ellen nem indult büntetőeljárás, azért, mert a felderítés alaptalan gyanúra épült, akkor a jog épsége azt követeli meg, hogy az ilyen módon jogaiban sérült polgárnak hozzák tudomására a lefolytatott felderítés tényét és annak bűncselekményt nem igazoló eredményét is.⁹¹ Jogállami követelmény, de az irodalomban vitatott ez az intézkedés. Számíthatunk ugyanis arra, hogy a pl. telefonja lehallgatásáról értesített egész életében rettegni fog telefonálása során, miközben ő maga tényleg csak legfeljebb „érintett” volt az ügyben, de semmi jogelleneset nem követett el és nem is tervezett.¹¹⁸

A tasz. engedélyezése 90 napra lehetséges, de ez egy alkalommal meghosszabbítható további 90 nappal. Felmerült a kérdés, *mi történik akkor, ha továbbra is szükséges lenne a titkos adatszerzés folytatása?* Ebben az esetben *kell-e új engedély?* A Debreceni Ítéltábla ítéletében¹²² rámutatott arra, hogy a 74/2009 BKv-ben nyomatékosított szigorú időbeli keret praktikus megfontolások miatt nem bővíthető ki. Az időbeli korlátokon kívül titkosszolgálati eszközökkel szerzett információ, adat, mint más tiltott módon szerzett bizonyíték, szükségképpen kirekesztendő a bizonyítékok sorából.¹²³ Ez a megállapítás igaz arra az esetre is, amikor jogszabályellenesen maga az engedély tartalmaz 2-szer 90 napnál hosszabb időtartamot. Az ítélet utal arra is, hogy egyrészt a bíróság adhat 90 napnál kevesebb határidőre vonatkozó engedélyt is, másrészt az időbeli keret tekintetében az első ízben kelt bírói engedélyt kell alapul venni, mely időintervallum meghosszabbítása körében a bírói engedélyt követő első végzésben írt dátum az irányadó. A kijelölt időintervallumon túl engedélyezni, meghosszabbítani már sem tigy.-t, sem tasz.-t nem lehet ugyanazon nyomozással érintett ugyanazon személyre tekintettel a második engedélyben szereplő határidő lejárta után. Annak azonban nincs akadálya, hogy a bírói engedélyekben foglalt módszerektől eltérő, addig nem alkalmazott módszerek is engedélyezésre kerüljenek. Ez esetben a kétszer 90 napos kereten belül lehetőség van az újabb engedély alapján beszerzett tigy. eredményének felhasználására. Így a határidő meghosszabbításáról rendelkező második engedélyben feltüntetett időpontot megelőzően kiadott további engedélyek alapján beszerzett információk is felhasználhatóak bizonyítékként a büntetőeljárásban. Az ítélet alapján tehát a 90 + 90 napos határidő nem

¹²² Bf. II. 357/2009/28.

¹²³ Be. 78.§ (4) bek.

hosszabbítható meg, azonban lehetőség van új engedéllyel eltérő módszerek alkalmazására, melynek eredményeként beszerzett bizonyítékok felhasználhatóak lesznek a büntetőeljárásban.

Az utolsó probléma pedig, hogy *a tigy. a nyomozás elrendelésekor csak a külső engedélyköteles eszközöknél vált a Be. által szabályozott titkos adatszerzésre*. Ezzel a szabályozással az a gond, hogy a belső engedélyköteles eszközöket a nyomozás elrendelése után is az ágazati törvények szerint kell alkalmazni. A gyakorlati problémát tehát az jelenti, hogy a nyomozó hatóság ugyanazon ügyben ugyanazon célszemélyre két törvény alapján végez titkos eszközalkalmazást. A nyomozó hatóság munkáját megkönnyítendő, olyan rendelkezések kidolgozására lenne szükség, melyek közelítik egymáshoz a tigy. és tasz. alkalmazása esetére előírt garanciális szabályokat.

8. Összefoglalás

Az alapjogokat olyan súlyos mértékben korlátozó felderítési mód esetében, mint amilyen a titkos adatszerzés, nagyon vékonyan húzódnak a határok a magánszféra, a személyiségi jogok által védett terület és a bűnüldözési érdek között, ahol már a beavatkozás szabaddá válik.

Dolgozatomban azoknak a garanciális rendelkezéseknek a feltérképezésével foglalkoztam, amelyek lehetővé teszik az emberek – akár csak egyszerű gyanú fennállása esetén történő – titkos megfigyelését. Ugyan a titkos eszközök alkalmazása rendkívül fontos lehet a bűnüldözés számára, hiszen jelentős segítséget nyújthat az akár kilátástalan nyomozás eredményessé válásához, nem hunyhatunk szemet afelett, hogy a jogorvoslat hiánya miatt számos lehetőséget ad a jogsérelemre, mely jogállamban elfogadhatatlan eredményekhez vezethet.

A téma folyamatos kutatására van szükség amiatt is, mert a technológia fejlődése új kihívások elé állítja a jogalkotót, mint például a nemrégiben felkapottá vált „drónok” (távolról irányított repülőgépek, melyek gyorsak, aprók, és automata rendszerük segítségével a kezelője könnyen végezhet titkos megfigyelést) esetében. A jogalkotónak folyamatosan figyelemmel kell lennie az efféle változásokra, valamint a gyakorlatban felmerülő egyéb problémákra, például a jogszabály rendelkezéseinek a nyomozó hatóság általi követhetőségére/követhetetlenségére, illetve a bíróságok által alkalmazott eltérő jogértelmezésére.

Ehhez nyújt segítséget a dolgozat, teljes képet adva a titkos adatszerzésre vonatkozó valamennyi rendelkezésről, választ adva arra a kérdésre is, hogy egyáltalán miért szükséges a titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés megkülönböztetése, eltérő szabályozása. A dolgozaton túl, a továbbiakban tervezem kutatni a titkos adatszerzés és információgyűjtés eredményeinek felhasználhatóságát a büntetőeljárásban, abban az esetben, mikor a törvénytelenül beszerzett adatok okirati bizonyítékokká, esetleg tanúvallomássá transzformálódnak a bíróság bizonyítási eljárása során feltett – titkos megfigyelés eredményeire vonatkozó – kérdései folytán.

Irodalomjegyzék

Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- 2011. évi CLXIII. törvény az Ügyészségről
- 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
- 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről
- 2003. évi CI. törvény a Postáról
- 2003. évi C. törvény az Elektronikus hírközlésről
- 1998. évi XIX. törvény a Büntetőeljárásról
- 1995. évi CXXV. törvény a Nemzetbiztonsági szolgálatokról
- 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 1990. évi X. törvény a Különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályairól
- 1973. évi I. törvény a Büntetőeljárásról
- 160/2011. (VIII.18.) Korm. rendelet a Haditechnikai eszközök és szolgáltatások kivitelének, behozatalának, transzferjének és tranzitjának engedélyezéséről, valamint a vállalkozók tanúsításáról
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a Terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól
- 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a Rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról
- 26/1990. (II.14.) Mt. rendelet a Nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályairól

Bírószági döntések

- Debreceni Ítéltábla Bf. II.357/2009/28.
- Debreceni Ítéltábla Bf.II.001/2005/14.
- Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.417/2005/11.
- 3269/2012. (X. 4.) AB határozat
- 2/2007. (I. 24.) AB határozat
- 42/2005. (XI. 14.) AB határozat
- 9/1992. (I. 30.) AB határozat
- 74/2009. BK vélemény

EJEB ítéletek

- A. v. France (1993)
- Financial Times and others v. the United Kingdom (2009)
- Halford v. the United Kingdom (1997)
- Julien Mersch and others v. Luxembourg (1985)
- Kopp v Switzerland (1999)
- L. Goodwin v. the United Kingdom (1996)
- Nagla v. Latvia (2013)
- Ressiot and Issartel v. France and Labbé and others v. France (2012)
- Telegraaf Media Nederland Landelijke - Media b.v. and others v. the Netherlands (2013)
- Tillack v. Belgium ügy (2007)
- Voskuil v. the Netherlands (2007)

Tanulmányok, monográfiák

- BEJCZI Alexa: *A titkos felderítés hatékonysága és törvényessége*. Belügyi szemle. 2011/7-8. 152-178.
- BEJCZI Alexa: *A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés hazai szabályozásának útvesztőjében*. Belügyi szemle. 2010/11. 44-58. vagy Bejczy Alexa: *A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés hazai szabályozásának útvesztőjében*. Jogi tanulmányok. 2010/1. 321-334.
- BODA József: *A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a titkos információgyűjtés rendszerében*. Hadtudomány. 2013/1-2. 41-61.
- FEKECS Gyula: *Titkos információgyűjtés, vagy titkos adatszerzés?* Belügyi szemle. 2005/6. 46-55. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/174> (2014. 08. 19.)
- FENYVESI Csaba: *A védő és a titkos adatgyűjtés*. Belügyi Szemle 2001/11. sz.
- FINSZTER Géza: *A titkos felderítés kriminalisztikája*. in: Bócz Endre (szerk.) *Kriminalisztika I-II*. 2004. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest. 977-979. (vagy FINSZTER Géza: *A titkos információgyűjtés szabályozása a hatályos jogban*. 2000. Kriminológiai Tanulmányok.)
- GYURCSÓ Judit: *A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés (újra)sabályozásához*. Belügyi szemle. 2011./7-8. 126-151.
- HERKE Csongor – FENYVESI Csaba – TREMMEL Flórián: *A büntető eljárásjog elmélete*. 2012, 2014. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs.
- MAYER Annamária: *Az újságírói források védelmének korlátozhatósága a strasbourgi bíróság ítélezési gyakorlatában*. In *Medias Res*. 2013/2. 289-312.
- MÁRIÁN Zoltán: *A titkosszolgálat információgyűjtés vázlatos története*. 2001. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest.
- NYESTE Péter: *A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés és a büntetőeljárás kapcsolata*. Nemzetbiztonsági Szemle, Budapest. 2013/1. 20-38.
- NYÍRI Sándor: *A titkos adatszerzés*. 2000. BM Kiadó, Budapest.

- POLYÁK Zsolt: *A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés*. Belügyi szemle. 2006/6. 5-34.
- SIEGLER Eszter: *A bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés szabályozása az új büntetőeljárási törvényben*. Magyar Jog. 1999/1. 34-41.
- TÖRÖK Zsolt: *Titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés során beszerzett bizonyítékok értékelése a bíróság előtt*. Ügyészek lapja. 2005/6. 19-31.

Internetes források

- BALLA Lajos: *Adalékok a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés kriminalisztikai és eljárási problémáihoz*.
<http://www.debreceiiteltabl.hu/doc/bunteto/TitkosAdatgyujtes.pdf> (2014.08.20.)
- BEJCZI Alexa: *Titkos információgyűjtés vs. jogállam*.
http://www.ajk.elte.hu/file/DI_Bejczi_Alexa_Tezisek.pdf (2014. 08. 21.)
- FEKECS Gyula: *Titkos információgyűjtés, vagy titkos adatszerzés?* Belügyi szemle. 2005/6. sz. 46-55. o. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/174> (2014. 08. 19.)
- FINSZTER Géza: *A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárási reform tükrében*.
users.atw.hu/be/letoltes/Krimjegyzet.doc (2014. 09. 05.)
- HETESY Zsolt: *A büntetőeljárás szükségtelen eleme: a célhoz kötött bizonyíték elve*.
http://www.nbsz.gov.hu/akadalymentes/docs/pub_a_be_szuksegtelen_eleme.pdf (2014. 09. 03.)
- HETESY Zsolt: *A titkos felderítés*.
http://www.nbsz.gov.hu/akadalymentes/docs/pub_Hetesy_nyilv_ertekezes.pdf (2014. 08.15.)
- MAYER Annamária: *Az újságírói források védelmének korlátozhatósága a strasbourgi bíróság ítélkezési gyakorlatában*.
<http://www.media-tudomany.hu/laparchivum.php?ref=47> (2014. 10. 10.)
- KIS László: *A titkos adatgyűjtés szerepe a büntetőeljárásban, különös tekintettel az Európai Unió keretében folytatott együttműködésre*.
http://www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/drkisl_ertmh.pdf (2014. 08. 13.)